

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ ○○○○○○
ΕΤΟΣ Γ' - ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 6 (30)
○○○○○○○ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1923

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ : Τὸ τραγούδι τῶν προσφύ-
γων.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ : Ἀνάστασι νεκρῶν.

ΙΣΑΝΤΡΟΣ ΑΡΙΣ : Κίτρινα φύλλα.

Δ. ΓΙΟΛΔΑΣΗΣ : Σκίτσο Τέλλου Ἄγρα.

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ : Ecloga.

CHARLES BAUDELAIRE : Μιὰ νύχτα πρὸ
ἤμουν....

H. HEINE : Ἀπὸ τὸν «Γυρισμὸ».

SEVERINO FERRARI : Νύχτιες ὥρες.

GABRIELE D'ANNUNZIO : Ἡ δόξα.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ : Ἰωσήφ φὸν Ἀίχεντορφ.

JOSEPH von EICHENDORFF : Στὴν ξενη-
τεία — Δορελάη — Βραδυνὸ τοπίο — Λαχτάρα —
Ἀντίλαλος.

THOMAS MOORE : Τραγούδια.

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ : Δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ λέγει
ὅ,τι θέλει, οὔτε καὶ στὴν Ἑλλάδα.

EUGÈNE CLÉMENT : Κωστὴς Παλαμᾶς (τὸ
ἔργο του).

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ : Τὰ νέα βιβλία — Τὸ
Θείτρο. — Οἱ διαλέξεις. — Ἡ ξένη φιλολογία.

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΕΔΡΑ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΟ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΝ ΠΙΣΤΩΤΙΚΟΝ ΙΔΡΥΜΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ

ΜΕΤΟΧΙΚΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ

ΔΡ. 35,000,000

ΟΔΙΚΑΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ

ΔΡΑΧΜΑΙ

900,000,000

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ: ΝΑΣΟΣ ΧΡΗΣΤΙΑΔΗΣ, Π. Γ. ΚΑΛΛΙΓΑΣ, Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ Γ' — ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 6 (30) — ΑΘΗΝΑΙ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1923

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟ ΣΤΟΝ ΚΥΡΙΟ ΣΙΜΟ ΜΕΝΑΡΑΟ

... Γιά τήν καινούρια γένα,
π' ὄλο τήν περιμένουμε κ' ὄλο κινάει γιά νά 'ρθῆ
κι ὄλο συντρέμι χάνεται στό γόρσιμα τῶν κύκλων
ΒΩΜΟΙ (οἱ Πατέρες) 1915.

Ὅτε τὸ ἀνάθεμα σκληρό, μήτε ὁ πνιγμένος θρηῆνος,
'Α! καὶ στό μαῦρο Γολγοθά τῶν ἐθνικῶν παθῶν,
θεῖε Ἄγγελε τοῦ τραγουδιοῦ, βόηθα ν' ἀντίση ὁ κρίνος
τῶν Εὐαγγελισμῶν!

Κι ἀπὸ τοὺς ἥρωες τοῦ σπαθιοῦ κι ἀπὸ τοῦ μαρτυριοῦ
τοὺς ἥρωες κι ἀπὸ τὰ στεφάνια ποὺ εἶναι ἀγκυλωτά,
κι ἀπὸ τὰ δαφνοστέφανα κι ἀπ' τοῦ πολέμου ἀγρίου
τοῦ μακελλάρη ὅσα σφαχτά,

κι ἀπ' τῶν ἀγώνων τὰ λιοντάρια κι ἀπὸ τὰ κουφάρια
κι ἀπὸ τὴ μαύρη ἀπόκρυφη βουλή — ποιοῦ τάχα θεοῦ; —
μέσ' στὰ ξεθεμελιώματα, στοῦ χαλασμοῦ τ' ἀχνάρια
γίνεται ἡ δόξα ἑνὸς λαοῦ.

Πόσο ἀκριβὰ πληρώνεται τ' ἀνθισμα τῶν πατρίδων,
τοῦ μάη κι ἀπρίλη τῶν ἐθνῶν ὁ ξαναγεννημός!
Προμήνυμά τους κάποτε δὲν εἶναι τάχα ἀκριδῶν
ρήμασμα καὶ ὄρνιων ταραμός;

Ἑλλάδα, ἐσὺ ποὺ ὄλα τὰ λέει τ' ἀθάνατο ὄνομά σου,
πηγή, ἀπὸ σὲ πάντ' ἀναβρῦζει κι ὁ ἥρωας κι ὁ σοφός,
ἀκόμα καὶ στό γέριμα σου, στό κατρακύλισμά σου
τῆς Ἱστορίας εἶσαι τὸ φῶς!

Σ' ἐσὲ πῶς μετὸ γέλιο της νεράιδα ἔξαρνα Μοῖρα
τὴν ἀπ' τὰ δόντια τοῦ Καιροῦ σκισμένη σου ποδιά
στὴ γέμισε τριαντάφυλλα, τὴν ἔκανε πορφύρα,
ὅ' ἐσὲ πῶς μὴνυσε: — «Καρδιά!

Καὶ ἦρθα ξανά στὴ χώρα σου νὰ σὲ στολίσω ποὺ ἦτον
ὁ θρόνος σου, καὶ νὰ σὲ πάω στὴν πλουτισμένη γῆ,
στό πάτημα τοῦ Ἀλέξανδρου, στό νοῦ τῶν Ἡρακλείτων
καὶ στῶν Ὀμήρων τὴν κλαγγή.

Γῆ, τὰ κρατάει, νοῦ, πάτημα, κλαγγή, θαρτιά, στοχάσου,
γιά σέ, μ' ὄλο τὸ μόλνισμα τοῦ ἀκάθαρτου Ὀσμανοῦ,
νέα γιά νὰ βροῦν πάλε ζωὴ μεσ' στὴ ζεστὴ ἀγκυλιά σου,
στὸ ὄνειρο μέγα τ' οὐρανοῦ.» —

Μὰ πῶς τὶ μάγια λύθηκαν! Πῶς ἔκαμε ἡ κατάρα
τὴν ὄψη σου ὄψη κλαίουσας γυρτῆς πρὸς μνημα ἱτιάς!
Καμιά χορδή σου ἄς μὴ σοῦ μείνη ἀσύμφρητη, κιθάρα
τῆς δάφνης καὶ τῆς λεβεντιάς!

Ὅχι! Μακριὰ κ' ἡ ἀτελεισιά, μακριὰ καὶ ὄργη καὶ θρηῆνος!
Στὸ μαῦρο ἐπάνω Γολγοθά τῶν ἐθνικῶν καημῶν,
θεῖε Ἄγγελε τοῦ τραγουδιοῦ, βόηθα ν' ἀντίση ὁ κρίνος
τῶν Εὐαγγελισμῶν!

— Νεκροί, σπαρμένοι στὶς πεδιάδες καὶ στὰ περιβόλια
καὶ στὰ ἐρμιοτόπια καὶ στὰ βράχια τῆς Ἀνατολῆς,
τὰ ποὺ σὰς ρίξανε σπαθιά, ποὺ σὰς φάγανε βόλια,
βαθιά στὰ σπλάχνα τῆς Φυλῆς;

ἄς ριζωθοῦνε κι ἄς τὰ στοιώσουν ὕστερα, μυστήρια,
καὶ βούκεντρα πάντα γιά νέα ὄργώματα ἄς γενοῦν,
αἵματα, νεῦρα καὶ θυμοὶ καὶ χέρια ἐκδικητήρια.
Πάντα οἱ νεκροὶ ἄς μᾶς κυβερνοῦν.

— Κ' ἐσεῖς! Χαρὰ καὶ ἡ φτώχεια σας, τοῦ ὄλβου κι ἐσεῖς
[καμάρια,

ἰκέτες τώρα ἀπλώνοντας τὸ δίσκο τοῦ χεριοῦ,
τῆς ἀργατιάς, τῆς ἀρχοντιάς δαρμένοι, ἀπομεινάρια
τῆς φλόγας καὶ τοῦ μαχαιριοῦ,

τὰ κλαῖτε ἐσεῖς τὰ πάντα σας, σπίτια, ἀγαθά, θεῖα δῶρα,
παρατημένα, ἀφανισμένα, πλάσματα, πουλιά,
ὅπου ὄργωνεν ὁ Ἐρωτας, θερίζει ὁ Χάρος τώρα,
παίει κ' ἡ πατρίδα κ' ἡ φωλιά.

Στάχια ὅπου χρύσωναν τὴ γῆ, μοιρολογᾶν κοράκοι.
Τὰ δάκρυα καταπίνοντας ζητᾶτε, (διμὲ ἡ στιγμή
ποὺ σὰς τρυπᾶει τὰ σωθικὰ σαράκι καὶ φαρμάκι!)
γωνιά ζητᾶτε καὶ ψωμί.

Κι ὅτι θὰ αἰσθάνεστε πῶς εἶναι ἀπάνου ἀπ' ὄλα τ' ἄλλα
καὶ πῶς ἀξίζει θησαυροῦς, τῆς ξεκληριάς παιδιὰ
κι ὅτι ζητᾶτε ἀνείπωτο, τὸ ξέρω· εἶναι μιὰ στάλα
ἀγάπη καὶ καλὴ καρδιά. —

Και οἱ λυτρωμένοι, ἀλύτρωτοι... Κ' οἱ ἀλύτρωτοι ἐδῶ πέρα
δόστε νὰ ἴδουν τοῦ λυτρωμοῦ μιὰ χάρη, ὅσο φτωχή.
Ἡ Ἑλλάδα, μιὰ, ἀκομμάτιαστη καὶ ἀμέτρητη Μητέρα,
μιὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ ψυχὴ.

Τύραννος ὅταν ἦ ὀλεθρος καίη στοῦ πιστοῦ τὸ σπίτι
τ' ἅγια κονίσματα, τοῦ καίει τὸν ἱερὸ ναό,
τοῦ μένει ἡ πίστη, σὰν εἰκόνα ἐντὸς του ἀχειροποίητη,
στὸν ἕνα ἀόρατο Θεό.

Τέτοια ἡ Πατρίδα, Θεὸς κι αὐτὴ. Ἀπάνου ἀπὸ τὰ σπίτια,
σὲ λογῆς τόπους καὶ δεσμούς καὶ πάντα καὶ προτοῦ,
ἀπάνου ἀπὸ τὰ χόματα κι ἀπὸ τ' ἀμπελοφύτια
μιὰ εἶν' ἡ Πατρίδα καὶ παντοῦ.

Μιὰ εἶν' ἡ Πατρίδα τῶν αἱμάτων καὶ δραμάτων, τὸ ἄσπρο
τῆς Ἱστορίας τὸ πολικὸ, τοῦ τραγουδιοῦ ἡ τροφή,
χῶρες, καρδιὲς ἀπὸ παντοῦ, μιὰ ψυχὴ σ' ἕνα κάστρο,
καὶ ἡ προσταγὴ τῆς: Ἀ δ ε ρ φ ο ἰ !

Καὶ τὸ πού δέρνει ἀνάθεμα καὶ ὁ πού δέρνεται θρηῖνος
μακρὰ! Στὸ μαῦρο Γολγοθᾶ τῶν ξεθεμελιωμῶν
βόηθα, Ἄγγελε τοῦ τραγουδιοῦ, ν' ἀντίση ὁ ἄσπρος κρίνος
τῶν Εὐαγγελισμῶν! (*)

3—11—22

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

(*) Τὸ ποίημα τοῦτο εἶχε τὴ μεγάλη καλωσύνη νὰ τὸ πῆ μὲ
τὴν καλλιτεχνικὴν ἀπαγγελία τῆς ἡ κυρία Κούλα Ζερβού—Ἀγκο-
νάκη στὴν προεσπερίδα τῆς 8 τοῦ Δεκεμβρίου, πού ὠργάνωσε γιὰ
τοὺς πρόσφυγες ὁ Φιλολογικὸς Σύλλογος «Παργασός».

κ. π.

ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΝΕΚΡΩΝ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο φύλλο)

Μπήκανε μέσα ἰδρωμένοι, κόκκινοί . . .

— Μὰ! τί ζέστη εἶναι τούτη!

— Μὰ εἶναι Ἰούλιος, δὲν εἶναι Ἀπρίλης.

Κάθισαν, ἢ καλύτερα πέσανε πάνω σὲ καθίσματα.

— Λοιπόν; τοὺς ρώτησε ὁ Περικλῆς.

— Λοιπόν, ἄκουσε! τοῦ ἀπάντησε ὁ Ἀριστοφάνης. Ἐ-
πήγαμε στὸ ὑπουργεῖο, ὅπου μᾶς ἐδέχτηκε ὄχι ὁ ὑπουργός,
ἀλλ' ὁ γενικὸς γραμματέας του. Ὁ ὑπουργός ἦταν κακο-
διάθετος, δὲν εἶχε χωνέψει φαίνεται, θὰ παράφαγε γαλο-
πούλα! Ὁ γενικὸς γραμματέας ἄκουσε μὲ προσοχὴ τὴν πα-
ράκλησέ μας καὶ εἶπε, πῶς θὰ τὰ πεῖ στὸν κύριο ὑπουργό
μόλις γίνῃ καλά ἀπ' τὴ γαλοπούλα. Μᾶς λέει ὅμως:

— Ἄν καὶ εἶναι δύσκολο πολὺ, πολὺ δύσκολο! Διότι
διὰ νὰ διορισθῆτε καθηγητῆς σὲ γυμνάσιο ἢ πανεπιστή-
μιο χρειάζονται προσόντα! Οὔτε ὁ κύριος Ὀμηρος ἔχει
οὔτε σεῖς!

Καὶ ὅταν κάτι πῆγε ὁ Σοφοκλῆς νὰ τοῦ πεῖ, ὁ γενικὸς
γραμματέας τὸν σταμάτησε καὶ τὸν ρώτησε:

— Αὐτὴ τὴν χυδαία γλώσσα πῶς τὴν ἐμάθατε;

— Ποιὰ; τὸν ρώτησε ὁ Σοφοκλῆς.

— Τὴ γλώσσα αὐτὴν, τὴν ὁποῖαν ὀμιλεῖτε!

— Κάτι μᾶς ἐφύσηξε, τοῦ ἀπάντησε ὁ Σοφοκλῆς, στὸ
στόμα, τὸ αἰσθανθήκαμε καλά αὐτό, μόλις θέλαμε νὰ ξα-
νάρθουμε στὴ γῆ, μέσ' στοὺς ἀνθρώπους τοὺς ζωντανούς,
καὶ ἀπ' τὴν ὥρα κείνη, καὶ ὅταν ξανάρθαμε στὸν κόσμον,
μιλούσαμε καὶ ξέραμε καλά αὐτὴ τὴ γλώσσα.

— Τὴν χυδαία νὰ λές! Τώρα αὐτὰ πού λές . . .

— Δὲν ξέρω, τοῦ ἀπάντησε ὁ Σοφοκλῆς, πῶς τὴ λέτε
σεῖς . . .

Αὐτὸς σῶπασε, ἔξυσε τὸ κεφάλι του, τὸ χέρι του ἔπειτα,
κατέβηκε καὶ κρύφτηκε πίσω του. Καὶ ἀφοῦ ἔμεινε ἀρκετὴ

νῶρα ἐκεῖ, καὶ στὰ μάτια του εἶδα τὴν ὑπερτάτην τῶν ἡδο-
ῶν συνῆρθε καὶ μᾶς ἐκοίταξε, μᾶς χαμογέλασε, καὶ τὸ χέ-
ρι του κείνο, ἀτλώθηκε ζητώντας νὰ σφίξει τὸ δικό μας.
Κάναμε πῶς δὲν εἶδαμε κείνο τὸ χέρι, καὶ φύγαμε εὐ-
χαριστώντας τον γιὰ τὴν καλοσύνη του καὶ τὴν τιμὴ πού
μᾶς ἔκανε νὰ μᾶς δεχτεῖ καὶ ἀκούσει τὴν παράκλησέ μας...
Αὐτὰ ἐκάναμε!.. Τώρα, πρέπει νὰ περιμένουμε πότε θὰ
γίνῃ καλά ὁ κύριος ὑπουργός, γιὰ τὸ αὐτοῦ τὸ χέρι
εἶνε.. Μᾶς εἶπε ὅμως νὰ πᾶμε καὶ αὔριο. Ἴσως δεῖ ἀπόψε
τὸν ὑπουργό..

Ὁ γέρο Ὀμηρος φαινόταν περισσότερο ἀπ' τοὺς ἄλ-
λους μελαγχολικός.

— Μὰ γιατί εἶσαι ἔτσι; τὸν ρώτησε ὁ Ἀριστοφάνης.
Αὐτὸς ἀντὶ ν' ἀπαντήσῃ, κούνησε τὸ κεφάλι..

— Ἔ, πρέπει νὰ ὑποφέρουμε. Καλὸ εἶταν νὰ μὴν
ἐρχόμαστε!.. τώρα.. ἔ, τί νὰ κάνουμε;

— Αὐτὴ ἡ κακία, ἡ προστυχία βγαίνει ἀπ' τὰ ὄρια!
εἶπε ὁ Εὐριπίδης.

— Naί, ἔχετε δίκαιο, τοὺς ἀπήντησε ὁ Ἀριστοφάνης,
ἀλλ' ἐγὼ νὰ σᾶς πῶ, δὲ λυποῦμαι πού ἦρθα! ὄχι... Γιὰ
μένα εἶνε ἕνα ὠραῖο θέαμα αὐτὸς ὁ λαός!

— Συχαμερό!..

— Ὄχι, Εὐριπίδη, ὄχι, δὲν ἔχεις δίκαιο!.. Τί λές! Ἐ-
ρεῖς τί εἶνε, πρῶτα ὕμνους, ἔπειτα ἀδιαφορία καὶ διώξιμο;
Ἄ, εἶνε ὠραῖο, ὠραῖο.. Ἄμα τελείωσαν τὶς δουλιές τους
τὶς ἐθνικὲς, μᾶς ἄφησαν!.. Τώρα θέλουν καὶ προσόντα...
Μὰ τί ἔκανες κεῖ, Αἰσχύλε! ἀνοιξες τὸ παράθυρο!.. Μὰ δὲ
σοῦρχεται ἡ μυρουδιά, πού ἀφίουν αὐτοὶ, πού ἔρχονται
κλέφτικα μέσ' στὰ ἐρεῖπια; . . . Θὰ σκάσεις ἀπ' τὴ ζέστη;
Καλύτερα νὰ σκάσεις!.. Κλείσε λοιπόν!

— Κι ἀλήθεια, εἶπε ὁ Φειδίας, βρώμισε τὸ δωμάτιο!
Ὁ Αἰσχύλος ἔλεισε τὸ παράθυρο καὶ πῆγε καὶ κάθισε
σὲ μιὰν ἄκρη.

— Μὰ γιατί κάθισες ἐκεῖ; τὸν ρώτησε ὁ Περικλῆς.

— Ζεσταίνουμαι τρομερά!

— Νὰ βγοῦμε τότε ἔξω!

— Καὶ τί ὥρα νᾶνε;

Ὁ Ἀριστοφάνης ἔβγαλε ἕνα παλιὸ ρωλόι, τὸ ρωλόι τοῦ
γέρο—Φούλτα καὶ κοίταξε τὴν ὥρα..

— Εἶνε ἔντεκα σωστές!

— Πᾶμε τότε!..

— Μὰ εἶνε ζέστη, ὁ ἥλιος καίει..

— Πᾶμε, πᾶμε! Ἐμπρός!

Καὶ σὺ, πατέρα Ὀμηρε.. Ἄ, ἄ!.. δὲ μπορεῖς!..
Θᾶρθεῖς μαζί μας!..

Προχωρούσαν νὰ βγοῦν ἀπ' τὴν πόλη. Λιγιστοὶ τοὺς
πρόσβαν.

— Ἐξὼ νὰ πᾶμε, ἔξω, τοὺς ἔλεγε ὁ Σοφοκλῆς, νὰ πά-
ρουμε λίγο ἀέρα. Καὶ θὰ δοῦμε καὶ τὴν Ἀθήνα!..

Ὁ ἥλιος ἔκαιε δυνατά. Καὶ τὰ δέντρα τοῦ δρόμου, ποῦ-
χαν πάρει, μόλις κουνιόντουσαν, κουνούσαν τὰ κλαδιά
τους. Στὸ δρόμο ὅμως, τὸν πλατὺ, τὸν ἄσπρο ἕνα σύννεφο
σκόνης ὑψώθηκε γυρίζοντας μανιασμένα, χορεύοντας, καὶ
ἀνέβηκε ψηλά. Ἐνα χαρτί ὑψώθηκε κι αὐτό..

Ἐπιτέλους ἰδρωμένοι, βρεθῆκανε σὲ μέρος ὅπου δὲν ἔ-
πάρχαν παρὰ λίγα σπίτια.

Παντοῦ ξερά, πρασινάδα καμμιὰ. Κ' ἕνας ἥλιος φλογε-
ρὸς νὰ τὰ λούζει, νὰ τὰ κάνει νᾶστράφτουν.

Ἄνεμος θερμὸς ἄρχισε νὰ φυσᾷ καὶ μαζί εἶδανε σύν-
νεφα σκόνης νὰ ὑψώνονται.

— Μὰ στὴν Ἀθήνα εἶμαστε; εἶπε ὁ Αἰσχύλος.

— Νὰ ἢ Ἀκρόπολη!

— Ἡ καίμενη!.. εἶπε ὁ Σοφοκλῆς κουνώντας τὸ κεφάλι.

— Μὰ, σὰ νὰ μὴν εἶμεθα στὴν Ἀθήνα!.. Σᾶς τὸ λέω
σωστά!.. Ἀλλοιώτικη μοῦ φαίνεται!..

— Γιὰ κοίτα τὸ Λυκαβηττό.

— Naί, τὸν βλέπω, μὰ κι αὐτὸς δὲν ἦταν ἔτσι!

— Τοῦ φάγανε πολὺ μέρος!.. Νὰ κι ὁ Ἰλισσός! Αὐ-
τὸς δὲν εἶνε ὁ Ἰλισσός;.

— Ὁ Ἰλισσός!.. Γιὰ πᾶμε κοντὰ νὰ τὸν δοῦμε!..

Δέντρα, ροδοδάφνες δὲν ὑπάρχαν πιά στίς ὄχθες του,
ἀλλ' οὔτε καὶ νερὸ ἔτρεχε. Ξερό, ξερό καὶ ὄλο πέτρες, πού
λάμπανε ἀπ' τὸν ἥλιο, εἶταν τὸ ἱερὸ ποτάμι..

— Τὸ νερό!.. εἶπαν ὄλοι, τί ἔγινε τὸ νερό;

Καὶ σταθῆκανε στὴ γραμμὴ, κοιτάζοντας τὸ ξερὸ πο-
τάμι.

— Μπά, εἶπε σὲ λίγο ὁ Αἰσχύλος, καλὰ σᾶς εἶπα, δὲν
εἶνε ἢ Ἀθήνα μας αὐτὴ, δὲν εἶνε!..

— Naί ἔχεις δίκαιο, τοῦ ἀπήντησε ὁ Φειδίας. Αὐτὴ
δὲν εἶνε ἢ Ἀθήνα μας, ἢ Ἀθήνα πέθανε. Αὐτὴ ἐδῶ, εἶνε
τὸ πτώμα τῆς!

Ἡ ζωὴ τῆς ἔχει φύγει ἀπὸ καιρό, τὰ δέντρα, τὰ νερά!..
Τὰ ποτάμια τῆς πάσανε νὰ τρέχουν, ἐκόπηκε ἡ ζωὴ τους.

Τὴν ἄλλη μέρα ἐτοιμάστηκαν πάλι γιὰ τὸ ὑπερ-
εἶο.

Αὐτὴν ὅμως τὴν ἡμέρα σύννεφα βαριά εἶχανε σκεπάσει τὸν
οὐρανό.

Ὁ Περικλῆς δὲν τοὺς ἀκολούθησε, ὅπως καὶ τὴν ἄλλη
φορὰ, ἔμεινε στὸ σπίτι.

Καὶ δὲ φύγανε πρῶι, πήρανε δρόμο, ὅταν πλησίαζε τὸ
μεσημέρι.

Στὸ ὑπουργεῖο πάλι ὁ γενικὸς γραμματέας τοὺς δέχτηκε.
Ἄλλ' αὐτὴ τὴ φορὰ οὔτε τοὺς εἶπε νὰ καθίσουν.

— Ἐμίλησα, τοὺς εἶπε χωρὶς νὰ σηκωθεῖ διόλου, μὲ
τὸν κύριον ὑπουργό, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπε, ὅτι εἶταν πολὺ
πρόθυμος νὰ σᾶς διορίσει, ἂν εἴχατε προσόντα!.. Ἄλλ'
ἐπειδὴ δὲν τὰ ἔχετε, δὲν δύνασθε νὰ διορισθῆτε. Οὔτε σὲ
σχολαρχεῖο!..

Παρακάλεσα τότε τὸν κύριο ὑπουργό, τοῦ εἶπον τὴν
δεινὴν θέσιν σας, κ' ἔτσι δὲν εἶνε; Μιὰ μικρὴ θέση γιαῦ-
τοὺς τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι πρέπει νὰ βρεθεῖ!.. Κ' ἐδέχτηκε
εὐτυχῶς, νὰ σᾶς διορίσει ἡ δημοδιδασκάλους, καὶ μάλιστα,
πρῶτον τὸν κύριο Ὀμηρο!.. Νὰ καὶ ἴδου καὶ τὸ χαρτί
σου, κύριε Ὀμηρε.. Θὰ πᾶς σ' ἕνα χαριτωμένο χωριουδάκι
τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας!.. Καὶ μετὰ σὲ ἄλλα, σὲ τέτοια
χαριτωμένα χωριουδάκια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Ἠλείου.
Πάλι καλά. Μὰ ἐσεῖς, κύριε Ἀριστοφάνη, γιατί δὲν θέλετε
νὰ διορισθῆτε;

— Ἐγὼ προτιμῶ νᾶμαι ἐλεύθερος!

— Ἄ, naί, ἔχετε δίκαιο! Καὶ ἴσως θὰ ἔχετε κάνει σκέ-
ψεις νὰ γράψετε καμμιὰ ἐπιθεώρηση, ἔ.. Καὶ νὰ σᾶς πῶ, αὐτὸ
σᾶς συμβουλεύω νὰ κάνετε! Ἐπιθεώρηση, ἐπιθεώρηση!..
Μιὰ ξεκαρδιστικὴ ἐπιθεώρηση δίνει χρῆμα, χρῆμα! Καὶ πι-
στεύω, εἶμαι ὑπερ-βέβαιος, ὅτι θὰ ἔχετε μεγάλη ἐπιτυχία!
Ξεκαρδιστικὴ ὅμως, σκανδαλιάρικη! Ἐρετε σεῖς! Ὁ κόσμος,
ἀγαπητέ μου κύριε Ἀριστοφάνη, θέλει τὸ σκανδαλιάρικο
σήμερα, θέλει καὶ νὰ γελάσει. Τί νὰ τὰ κάνει τὰ σοβαρά!
Γέλια, γέλια!.. Εἶνε ἡ ἐποχὴ τοῦ γέλωτος σήμερα!.. Μά-
λιστα! τοῦ γέλωτος, τοῦ γέλωτος!.. Ἐτσι εἶναι!.. Κάτι ἄλλο
ἤθελα νὰ σᾶς πῶ . . . ἄ, τὸ θυμήθηκα! Μᾶς ἐπαρουσι-
άστηκε καὶ μιὰ μεγάλη δυσκολία γιὰ τὸ διορισμό σας, ἕνα
μεγάλον ἐμπόδιο! Εἴσθε χριστιανοί; Αὐτὸ λίγο ἔλειψε νὰ
καταστρέψῃ τὸ μέλλον σας!.. Εὐτυχῶς ὅμως, ἔτυχε νὰ ἔλ-
θει ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ὁ ἅγιος Μητροπολίτης Παχούμης,
κι αὐτὸς ἔρωξε μὲ τὰ σοφὰ του λόγια τὸ ἐμπόδιο!.. Εἶπε
αὐτὸς στὸν κύριο ὑπουργό, ὅτι ὄλοι οἱ ἐν τῷ Ἄδῃ ἔχουν
βαπτισθεῖ πρὸ χρόνων πολλῶν, καὶ μάλιστα ἀπ' αὐτὸν τὸν
ἴδιον τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅταν κατέβη εἰς
τὸν Ἄδην νὰ κηρύξῃ . . .

— Γιὰ τὸ Φειδιά ἔγινε τίποτα; τὸν διέκοψε ὁ Ἀριστο-
φάνης.

— Διὰ τὸν κύριο Φειδιά. Δυστυχῶς! Οὐδέν! Ἄν θέ-
λει ὅμως δύναται νὰ ἐγγραφῆ ὡς μαθητῆς εἰς τὸ πολυτε-
χεῖον διὰ νὰ ἀποκτήσῃ προσόντα, ὅταν λάβῃ τὸ δίπλωμά
του. Λοιπόν, κύριοι, πιστεύω θὰ μείνετε εὐχαριστημένοι!
Ὁ κύριος ὑπουργός, ἂν καὶ κακοδιάθετος, ἐφάνη πολὺ κα-
ός, καὶ αὐτὸ πού σᾶς ἔκανε εἶνε κάτι . . .

Και ὁ γενικός γραμματέας σηκώθηκε λέγοντας τὰ τελευ-
ταία λόγια.

Αὐτοὶ τὸν χαιρέτησαν καὶ φύγαν. Τὸ ραβδί τοῦ γέρο
— "Ὁμηροῦ ἀκούστηκε στὶς πλάκες, ἔξω ἀπ' τὸ γραφεῖο
τοῦ γενικοῦ γραμματέα, κέπειτα στὴ σκάλα τὴν ξυλένια...

"Ἐξω πού βγήκαν εἶδαν πὼς ἔβρεχε. Ἐρριχνε μιὰ λε-
πτὴ βροχὴ καὶ φυσούσε κ' ἕνα ψυχρούτσικο ἀεράκι.

Βαδίζανε μέσ' στὴ βροχὴ χωρὶς ὀμπρέλα. Καὶ δὲ μιλού-
σανε. Μόνο ὅταν εἶτανε νὰ στρίψουνε σὲ κάποιον δρόμον
λέγανε :

— "Ἀπ' ἐδῶ...

— Ναι ἀπ' ἐδῶ, ἀπ' ἐδῶ!

Τὰ ἐρείπια βρωμοῦσαν, μιὰ ὀσμὴ φρικώδους ἔβγαίνε, χα-
νότανε στὸν ἀέρα...

Περάσανε μὲ δυσκολία πατώντας λάσπες, νερά, καὶ χτύ-
πησαν τὴν πόρτα.

"Ὁ Περικλῆς αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν εἶχε κοιμηθεῖ καὶ τοὺς
περίμενε.

— "Ε, γιὰ πότε μου; τοὺς εἶπε μόλις τοὺς εἶδε.

— Τώρα θ' ἀκούσεις! τοῦ ἀπάντησε ὁ Ἀριστοφάνης
καὶ τὰ διηγήθηκε ὅλα.

"Ὁ Περικλῆς εἶχε κοκκινίσει ἀπὸ ἀγανάχτηση.

— Μὰ αὐτό, οὔτε οἱ χειρότεροι βάρβαροι θὰ τὸ κάνα-
νε! εἶπε. Μὰ ξέρω κἄν τὶ θὰ τοὺς κάνω!.. Γιὰ πότε
μου τώρα, τί λέτε; Μήπως θέλετε νὰ πάτε;

— Τίποτα ἀκόμα, τοῦ ἀπάντησε ὁ Ὅμηρος.

— Μὰ ἐσεῖνα πού σοῦχουν δώσει καὶ τὸ διορισμό;

— Δὲν ἔχει νὰ κάνει!...

"Ἀκουσαν τὴ βροχὴ νὰ δυναμώνει. Καὶ ὅταν κοίταξαν,
πού τοὺς φάνηκε πὼς σταμάτησε, εἶδαν λιμνίτσες νάχουνε
σχηματιστεῖ ἀπ' ἔξω καὶ τὴ βροχὴ σὰ μὲ ἄπειρες μακρυνές
μύτες νὰ τοὺςτσιμπάει τὰ νερά...

"Ἐψώνισαν κῆφαιαν κάτι ἐκεῖ. Καὶ μετὰ ὁ Περικλῆς ἔ-
φυγε μόνος, χωρὶς νὰ τοὺς πεί ποῦ πάει καὶ γιατί.

— "Ἄστε τον! Ξέρει αὐτὸς τί κάνει, κάτι θάχει σκεφτεῖ!
εἶχε πεί ὁ Αἰσχύλος στοὺς ἄλλους, πού ζήτησαν νὰ τὸν
κρατήσουν.

Μιλῆσανε γιὰ λίγο γι αὐτὰ πού τοὺς συνέβαιναν, ἔπειτα
πέσανε στὴν ἐργασία.

Καὶ ἡ βροχὴ ἔξακολουθοῦσε νὰ πέφτει λεπτὴ, λεπτὴ...

"Ἡ σκοτεινιά τοὺς ἔκανε νὰ πάψουνε, δὲ μπορούσαν πιά
νὰ ἐργαστοῦν.

Τώρα σκέφτηκαν τὸν Περικλῆ.

— Μὰ γιατί δὲν ἦρθε ἀκόμα; ρώτησε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

Καὶ ἀνησύχησαν.

— Μὰ δὲν εἶναι ἡ ὥρα καὶ τόσο περασμένη! τοὺς εἶ-
πε ὁ Ἀριστοφάνης. Τὸ σκοτεινιάσμα εἶνε περισσότερο ἀπ'
τὸν κλεισμένο οὐρανό!.

— Μὰ αὐτό, γιατί ἔχει σκοτεινιάσει!

Θελήσανε νὰ ἐργαστοῦν ἀκόμα, ὅσο νὰ ἔρθει ὁ Περι-
κλῆς, ἀλλὰ σκέφτηκαν τὸ φῶς πού εἶταν ἀκριβό.

— "Ἄς τ' ἀφήσουμε!

Καὶ καθίσανε σιωπηλοὶ περιμένοντας.

Τὸ σκοτάδι τὸ ἀραιὸ γινόταν πῶς πυκνό, καὶ σιγὰ σιγὰ
μόλις φαινόταν, ἢ ἔβλεπε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον.

— Μπὰ!.. Μὰ γιατί ἄργεῖ τόσο!.. Μὴν τοῦ συνέβηκε
τίποτε;

Καὶ σηκώθηκαν.

— Δὲν πιστεύω γώ, τοὺς εἶπε ὁ Ἀριστοφάνης, νὰ τοῦ
συνέβηκε τίποτε, δὲν τὸ πιστεύω. Καὶ ἀκούτε ἐμένα τί
πρέπει νὰ κάνουμε! Νὰ βγοῦμε ἔξω καὶ νὰ πᾶμε στὸ μα-
γεριὸ καὶ νὰ τὸν περιμένουμε. Ἐκεῖ τοῦλάχιστο θάχει φῶς,
δὲ θάχουμε αὐτὸ τὸ βαθὺ σκοτάδι νὰ μᾶς κλείνει τὴν
ψυχὴ!

Κλείσανε τὴν πόρτα καὶ προχώρησαν γιὰ τὸ μαγεριό.

"Ἡ βροχὴ εἶχε πάψει.

Τὰ ἐρείπια βρωμοῦσαν, ἀλλ' ἔξω καὶ ἡ πόλη ὅλη βρω-
μοῦσε.

"Ἡ κάθε τρύπα τῶν ὑπονόμων ξεροῦσε τρομερὴ, φρι-
καλέα βρώμα...

— Μπὰ! ἔλεγε ὁ Αἰσχύλος, ἢ Ἀθήνα μας εἶνε αὐτὴ!

— Δὲ σᾶς εἶπα, πὼς εἶνε νεκρὴ, τοὺς εἶπε ὁ Φειδίας,
καὶ σὰ νεκρός, πού σαπίζει, βγάζει τὴ μυρουδιά του,
βρωμὰ!..

(ἀκολουθεῖ)

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ Ν. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΚΙΤΡΙΝΑ ΦΥΛΛΑ

... *Les sanglots longs
Des violons
De l'automne...*

P. VERLAINE

"Ἡ φθινοπωρινὴ βραδυὰ μοῦ ἐμίλησε
μὲ κάτι λόγια πού ἐμοιαζαν σὰν χάδια.

Μοῦ μίλησε γιὰ τὰ καρᾶβια πού ἐξεχάστηκαν
μέσα σὲ γκρίζα, ἀπάνεμα λιμάνια...

Μοῦ μίλησε γιὰ κάτι ἄγνες ψυχές πού ἐχάθησαν
μὲς στὰ λαμπρὰ τὰ φῶτα τῆς ζωῆς.

Μοῦ μίλησε γιὰ κάτι σκέψεις, κάτι δάκρυα
πού δὲν τολμοῦν νὰ μᾶς πλησιάσουν...

Πρὸς τί νὰ βασανίζουμε τὴ σκέψη μας
μὲ κάτι λόγια πού δὲν εἴχαμεν ἐκφράσει; ...

νὰ τυραννάμε καὶ τὴ φαντασία μας
μὲ κάτι εἰκόνες πού ἔχουνε περάσει; ...

Τὰ φῶτα κ' ἡ λαμπρότης τῆς ζωῆς
πρὸς τί τάχα νὰ πέρνουνε στὰ μάτια μας
ἄξια ὅταν πλέον τάχουμε χάσει; ...

"Ἡ φθινοπωρινὴ βραδυὰ μοῦ ἐμίλησε
γιὰ τῆς ψυχῆς μου μόνο τὸ σκοτάδι.

Κι εἶταν γλυκὸ κι ἀνάλαφρο τὸ μίλημα,
ἐμοιαζε τὸ φρικίασμα σὰν χάδι...

ΙΣΑΝΤΡΟΣ ΑΡΙΞ

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

(Στίχοι τοῦ κ. Δ. Γιολδάση)

ECLOGA

Τοῦ δειλινοῦ ἄτρεμῆ ἢ καπνιὰ πάνω ἀπ' τὸς μῶλους θγαίνει.
Τὸ ἀστέρι τὸν ἐσπερινὸν δρίζοντα ἀνεβαίνει
κι' ἀναύει στὰ ρηχὰ νερὰ τρεμουλικτὰ φυτῆλια
τοῦ ὀκνοῦ γιαιλοῦ, πού ἀμμόστρωτα μουσκεύουν τὰ κοχύλια.

"Ἄντιο! Πίσω ἀπ' τὴν κουπαστὴ μακρύνουνε ὀλοένα
τὰ ψυχράϊκκ, πού σκουνοῦν τίς σκάλες του, δεμένα,
τὸ θαθουλό, ἀργοκύματο κι' ἀμμοδερό λιμάνι
μὲ τὴν καπνιὰ πού σκάνεται καὶ πάει νὰ ξεθυμάνη...

Χορεύοντες ἢ θάλασσο κυλάει... Πίσω ἀπ' τὴν πρῶμῃ
βρέξε, ὦ Σελήνη, τὰ νερὰ μὲ τ' ἀκριβό σου ἀσῆμι!
Πλάι στὸ στρωτὸ τὸ δρόμο μας, πού πέρνομε, τρεχᾶτοι,
ἄσε νὰ φεύγουν στὰ νερὰ οἱ χλωμὲς φωτιές σου, Ἐκάτη!

Τριγύρω ἀπ' τὸ κᾶκι μας ἢ ἄρμη μωσκομυρρίζει
κι' ὁ ἄνεμος μεσ' ἀπ' τ' ἄρμενχ τρεμοφυτᾶει καὶ τρίζει.
Παρόμοια τὸ πουλι, πιστὸ στὴν ἄνοιξη πού μένει,
πέρνοντας τ' ἄσπρα κύματα ξοπίσω της παγαίνει.

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

CHARLES BAUDELAIRE

ΜΙΑ ΝΥΧΤΑ ΠΟΥ ΗΜΟΥΝ...

Μιά νύχτα πού ἤμουν σὲ μιανῆς φριχτῆς Ἐδραίας τὸ πλάγι,
παρόμοιος πτώμα, δίπλα σ' ἄλλο πτώμα, ἀποθεμένο,
μίσεφε ὁ νοῦς μου, στὸ κορμί μπροστὰ τὸ ἀγορασμένο,
στὴ θλιθερὴ ὀμορφιά, πού ὁ πόθος μου τὴν ἐστερήθη.

Μ' αὐτούσια τὴν ἐμπτυη μαγεῖα μοῦ περαστᾶθη,
τὸ βλέμμα της, μὲ τόλμη καὶ μὲ χάρη ἀρματωμένο,
τὴν κόμη της παρόμοια κρᾶνος μόσκο ποτισμένο,
πού γιὰ τὸν ἔρωτα ξανά μὲ ἀναύει ἢ θύμησή της.

Γιατὶ μὲ πάθος τὸ ἄμμοιαστο θάχα ἀσπαστὴ κορμί σου,
κι' ἀπ' τὰ δροσατὰ πόδια σου ὡς τίς μαῦρες σου πλεξίδες
θὰ ἐκένωνα τὸν θησαυρὸν ἀπ' τὰ θαθιά μου χάδια,

ἄν μ' ἔνα σου, ἀνυπόκριτα φανερωμένο, δάκρυ,
κάποια βραδυὰ, ὦ βασιλίσσα μὲς στὶς σκληρές, ἴδυνόσουν
τῶν παγερῶν βλεμμάτων σου τὴ λάμψη νὰ μουσκέψης.

(Μετάφραση)

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

H. HEINE

ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΥΡΙΣΜΟ

25

Τὰ χρόνια φεύγουν καὶ γυρνᾶνε
καὶ θάβεται κάθε γενιά,
κι ὅμως ποτὲ δὲ σβεῖ ἢ Ἀγάπη,
πού κρύβω μέσα στὴν καρδιά.

Μὰ, μιὰ φορὰ πὼς λαχτροῦσα
Μπροστὰ μου ἀκόμα νὰ σὲ ἴδω,
γονατιστὸς καὶ πεθαμένος
νὰ πῶ: Κυρία, σὰς ἀγαπῶ.

(Μετάφραση)

ΑΠ. Ν. ΜΑΓΓΑΝΑΡΗΣ

SEVERINO FERRARI

ΝΥΧΤΙΕΣ ΟΡΕΣ

Ἄς καὶ λαλοῦν σουραύλια ὅταν ὁ ἄνεμος
τοὺς κλώνους μιᾶς φτελιᾶς ἔλο κυρτώνει
καὶ τοὺς τινάζει, τραγουδώντας εὐθυμα,
σὰ νὰ δρισκόνταν σὲ χορὸ εἶτε γλέντι.

Στὸν ἦχο τὸν γλυκὸ, ὡσὰν νανοῦρισμα,
πάνου ἢ σελήνη στέκεται ν' ἀκούση:
σχύβει ἢ φτελιὰ σὰν γιὰ νὰ κάμει ὑπόκληση,
κι ὁ σκλάβος ἴσκιος ὅμοια χαίρετάει.

Κίττα φωλιὰ πουλιῶν μέσ' τὰ πυκνόκλαρα,
ὡσὰν καρδιά μέσα σὲ στήθη κόρης,
ὀρέχτηκε μὲ μιᾶς μεσ' τὸ τραγουδήμα
νὰ συντροφέψει αὐτὸν πού τὴν λιχνίζει.

Σιγά! Τὰ μαῦρα τριζόνια σᾶς ἄκουσαν
πού δγήκανε μὲ τὰ βιολιὰ ἀπ' τίς τρῦπες
ταιριάζουνε τ' ἀηδόνια μέσ' τὰ σύδεντρα,
τὰ πράσινα θατράχια στὰ χορτάρια.

Πῶς γρήγορα τὸ θεῖο τραγουδάκι σας,
μὲ γλύκα, σὲ μουρμούρισμα ἀπὸ χάδια,
γιατὶ ἀντηχάει ὡραῖα ὅταν οἱ ἄνθρωποι
στὸν ἦχο του γλυκὰ ἀποκοιμοῦνται.

(Μετάφραση)

MIX. Σ. Χ. ΚΟΚΚΑΛΗΣ

Σημ.— Ὁ Φερράρι γεννήθηκε τὸν Μάρτη τοῦ 1856 στὸ Ἀλμπε-
ρίνο. Καθηγητὴς τῆς φιλολογίας σὲ διάφορες πόλεις τῆς Ἰταλίας,
μαθητὴς καὶ φίλος τοῦ Carducci δὲν ἔγραψε καὶ πολλὰ πρᾶγματα.
Τὸ πῶμα αὐτοῦ χαρακτηρίζεται καλὰ τὴν τέχνη του. Πέθανε τὸ Σε-
πτεμβρὸ τοῦ 1905 σ' ἕνα νοσοκομεῖο τῆς Πιστόια ἀπὸ πνευμονία
τοῦ ἐγκεφάλου, σὲ ἡλικία 49 χρονῶν.

*Ὁ μεταφραστὴς

Η ΔΟΞΑ

ΤΡΑΓΩΔΙΑ ΣΕ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ

(Συνέχεια από το προηγούμενο φύλλο)

ΦΑΟΥΡΟ. — Ω, όχι. Ο Μεσσαλάς μου φαίνεται ασύδοτος για κάθε γυναικεία κατάκτηση. Καμιά; γυναίκας ή πνοή δεν θα θολώσει ποτέ το άτζάλι του. Φοβάται πολύ τη σκουριά.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ. — Και όμως...

ΦΑΟΥΡΟ. — Όχι. Απατάσαι. Η Κομνηνή δεν τον μεταχειρίζεται παρά σαν φτερινιστήρα κατά του Φλάμμα, για να σκοτίσει και να έρεθίσει τη θέληση που άμφιβάλλει... Α, είνε μια τέλεια οδηγήτρια των ανθρώπων παθών, αυτή η γυναίκα!

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ. — Τέλος πάντων, σήμερα ή Κομνηνή διευθύνει τις τύχες! Απίστευτο.

ΛΕΟΝΙ. — Αναγγέλλει τη βασιλεία του Σπαθιοῦ.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ. — Μιά θηλειά, μία θηλειά!

ΦΑΟΥΡΟ. — Έχει πεί, ότι δέ θέλει για το λαϊμό της παρά το σκοινί ενός τόξου, για να θυμάται αυτόν τον φιλήδονο Αλέξιον Γ' που τον εκρέμασαν όταν ήταν δεκαπέντε χρονών. «Αλλά ποιός έχει ένα τόξο; ποιός έχει ένα τόξο;» έχει πεί μαυτό της το γέλοιο, που σε χτυπάει σαν χαλάζι.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ. — Με τι τρόπο μπόρεσε, μετά το θάνατο του Καίσαρα Βροντή, να ξεγελάσει τόσο γρήγορα την τύχη της, είνε ανεξήγητο.

ΦΑΟΥΡΟ. — Τίποτα δεν υπάρχει που να μη μπορεί αυτή να το δοκιμάσει ή να το υποφέρει: να το μυστικό. Κάθε προτροπή τείνει σ' αυτήν να μεταβληθεί σε πράξη αποφασιστική. Φκντάζομαι, πώς υπάρχει μέσα της μια ασώπαστη καταιγίδα, απ' όπου ξεφεύγουν κάπου και που ηλεκτρικά ρεύματα μιὰς ανώτερης ενέργειας, που πάνε κατ' ευθείαν στο στόχο τους, γεννώντας μέσα μας—πριν από κάθε άλλο αίσθημα—την έκπληξη...

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ. — Από την όποιαν αυτή έπωφελείται.

ΦΑΟΥΡΟ. — Σάν δασκάλα. Ο τρόπος που έκαμε την εμφάνισή της στη σκηνή, έχοντας πίσω της το τραγικό μυστήριο αυτού του θανάτου, φανερώνει μια μεγάλη και σπάνια τέχνη, Κορέντιε, που την είχαμε ξεχάσει. Κανείς, βέβαια, δεν γνωρίζει καλλίτερα απ' αυτήν «πώς οι άνθρωποι μπορούνε να κερδίσουν ή να χάσουν». Ο Μακιαβέλλι δέ θα τάβγαζε πέρα μ' αυτήν την συζαντινή πριγκίπισσα, βέβαια.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ. — Την αγαπās πολύ σά νάταν πλάσμα σου, Φάουρο. Είσαι υποπτος. Κάθε έπιτηδειότης κ' εφεύρεση δική της σε σκοτίζουν. Αλλ' αυτό δεν έμποδίζει να ναι δλέθρια ή έπιβολή της στον Φλάμμα και να γνωρίζει αυτή, καλλίτερα από κάθε άλλο πράγμα, πώς μπορούν οι άνθρωποι να χαθούν.

ΦΑΟΥΡΟ. — Δεν ξέρω, δεν ξέρω, αγαπητέ μου.

απαντήσει ο άνθρωπος των τύπων!

ΛΕΟΝΙ. — Φαίνεται πως δεν του κάνει εντύπωση ή έπιβολή τους. Αλλά εγώ νομίζω, ότι θα τους μεταχειριστεί σαν μέσο καθαιρέσεως και όχι συνθέσεως, σωτηρίας και πολιτικού συστήματος. Η άργιλος για την όποιαν γέφυρα πρέπει να πλαστεί ακόμα, για να λυώσουν μερικοί άνθρωποι που έμειναν αδιάλυτοι. Έπειτα, δεν ήταν δυνατό άρνηθεί, χωρίς να κινδυνέψει, την εξουσία που είχε υποχρεωθεί στους ανθρώπους του όχλου. Όλη ή επανάσταση των χωρικών έγινε με την προσταγή του Μάρκου Αγγράτη: «Η γή ανήκει στους αγρότες». Οι άπεσταλμένοι των αγροτικών Συνταγισμών έρχονται για ν' άνορθώσουν αυτόν τον Σεμπρόνιο Νόμο, και ο Μάρκος Αγγράτης; είνε ο Πράκχος τους.

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ. — Έπειτα, Φάουρο, ή ύπεροχή των αγροτών θά:ιν δικαιοή σήμερ. Στον ξεπεσμό όλων των τάξεων, ο χωρικός—δυνατός, τραχύς, μέτριος, στυβαρός, γερός— μήπως δεν είνε σήμερα ο καλύτερος; Κ' επειδή είνε ο καλύτερος θέλει να κυριαρχήσει, κι αυτό είνε πολύ σωστό. Αυτή είνε ή σκέψη του Φλάμμα.

ΛΕΟΝΙ. — Και ή αύριανή τελετή θάχει όλη την άρχαία μεγαλοπρέπεια, τη μεγάλη ρωμαϊκή σφραγίδα. Πρέπει να επαινέσουμε τον Φλάμμα για τη διατήρηση της μεγάλης θύμησης και για την αγάπη του προς τις ανθρώπινες Τελετές.

ΦΑΟΥΡΟ. — Α, βέβαια, θά μπορούσε να εξευγενίσει τη ζωή. Ο κοινοτικός αυτός άνθρωπος δεν εξέχασε, ότι ή Ιταλική ζωή ήταν το στόλισμα του κόσμου! Κατέχει όλο το πνεύμα της λατινικής κοσμητικής, το ένστικτο της πρωτοτυπίας μας. Μήπως δεν ήταν αυτό που μάς τράδηξε σιμά του; Η άξια του είνε στο ότι προσπάθησε να γεννήσει παντού ένα τέτοιο πνεύμα, ένα παρόμοιο ένστικτο... Απίστευτο, δεν είν' αλήθεια; να γίνει μια τόσο μεγάλη μεταβολή χωρίς καταστροφές στις όμορφες πολιτείες. Βρισκόμαστε στη σάλα ενός δημευμένου παλατιού, και όμως; οι Ιστορικές του τοιχογραφίες είνε άπειραχτες, και το νερό τραγουδάει στα συντριβάνια όπως στην έποχή του Παύλου ΙΙΙ... Μπορεί να ζήσει κανείς ακόμα ευχάριστα... Αχ, αν αυτός είχε τη γνώση ν' ακολουθήσει τη διδασκαλία των πραγμάτων, σε κάθε άπομίμηση, ενάντια στους έξωτερικούς τύπους!

ΛΕΟΝΙ. — Ψάχνει, δοκιμάζει προσπαθεί. Νομίζεις εύκολο το να οδηγήσεις στο ρυθμό της χαράς μια ζωή καταθλιμμένη από ένα ψεύτικον οργανισμό;

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ. — «Ας φουήξει ξανά το πνεύμα της άρχαίας δημοκρατικής έλευθερίας, στην ένωμένη και άπέραντην Ιταλία», έχει πεί αυτός.

ΦΑΟΥΡΟ. — Ακριβώς: θυμώσατε το λόγο που βγαλε στην αρχή που είχαν συσταθεί οι Κοινότητες; και τον άλλον όταν γίνηκαν οι Δημοκρατίες; Πότε οι άρετές της ενέργειας ενός λαού, ή ποικιλία των έργων, ή πολυμάθεια των ένστικτούτων, ή ύπεροχή των Διαλεχτών, ή θέρμη του πολιτικού πάθους, το άποτύπωμα του ανθρώπου πάνου στο πράγμα, το εργαλειό που ζωντανεύει την ύλη, τα μάρμαρα συναθροισμένα σ' ένα δοξασμένο έργο, ή δημοτική δύναμη εκδηλωμένη στο οικοδόμημα, ή πολιτεία σκαλισμένη σαν άγαλμα, όλη αυτή ή συμφωνία της διαφοράς που

άποτελούσε το έλεύθερο κράτος, πότε όλ' αυτά είχαν έναν άρχηγό πιο θερμό και πιο δραστήριο;

ΛΕΟΝΙ. — Αν είδε πραγματικά, θά ένεργήσει σύμφωνα με τον δραματισμό του. Έσο ζητάς το θάμα!

ΦΑΟΥΡΟ. — Δεν το ζητάω το ξανακάνω, για να ύπηρετήζει τη ζωή—την πραγματική, τη μεγάλη, καταλαβαίνεις;— με κάθε τρόπο. Ακόμα, αν είναι ανάγκη και δικαιωνίζοντας την δικτατορία αυτή που δόθηκε για έξη μήνες απ' τους άγροτικούς συνταγισμούς, ρωμαϊκά, *reipublicae constituendae causa*!

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ. — Ρωμαϊκά, βέβαια, θά μιλήσει αύριο στο Καπιτώλιο, μετακλίνοντας την κυριαρχία της γής στους άπεσταλμένους των Αγροτικών Συνταγισμών. Θά τον ακούσουμε.

ΦΑΟΥΡΟ. — Είναι καιρός να σταματήσουμε τα ποτάμια της ρητορείας, άγκηπτοί μου.

ΛΕΟΝΙ. — Θά:ινι μεγαλόπρεπο το θέαμα, Φάουρο. Οι άπεσταλμένοι είναι σχεδόν δυο χιλιάδες, από κάθε έπαρχία, από κάθε φυλή, διαλεγμένοι απ' τα καλύτερα δείγματα των ανθρώπων μας. Τους είδα χτες το πρωί στις θέρμες του Καρακάλλα, όπου είχαν μαζευτεί για να συνεδριάσουν. Ο Μάρκος Αγγράτης άγόρευε. Μου φάνηκαν θαυμάσιοι σ' αυτό το μέρος, με τη σταθερή τους γαλήνη, μέσα σ' αυτά τα κολοσσιαία τείχη. Έκαναν την εντύπωση κατακτητών, που έρχόνταν να πάρουν το μερίδιο της γής των, σταθεροί, πιστοί, στο όνομα της Ρώμης. Θά τους δείς. Ο καθένας έχει στο βλέμμα το θουό του, τον κάμπο του, το ποτάμι, τα δάση του...

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ. — Υπάρχουν μερικοί που έσπειραν τη βρύζα στις πλαγιές των Άλπεων; άλλοι που έθήρισαν το σάρι στη χρυσή Κόγχη; άλλοι που εφύτψαν άμπέλια γύρω στον Βεζούβιο; άλλοι που χτύπησαν το καννάδι στην πεδιάδα του Πό; άλλοι που μάζεψαν έλιές στους λόφους της Τροσκάνης; άλλοι...

(Ο κατάλογος των χωρικών διακόπτεται απ' τον ξαφνικόν έρχομό ενός που φέρνει μια θλιβερήν είδηση).

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Δέκιος Νέρβα, Φούλιος Μπαντίνι, ένας όμιλος Ακολούθων, φωνάζοντας όλοι μαζί και κάνοντας άρκετό θόρυβο.

ΜΕΡΙΚΟΙ. — Πού είναι ο Φλάμμα; Πού είναι ο Φλάμμα; Φάουρο, Λεόνι, τον είδατε; Πού είναι; Μήπως τον είδατε να βγει απ' εδώ; Η μήπως είναι ακόμη εδώ; Τον ζητάμε. Πρέπει να τον βρούμε.

ΛΕΟΝΙ. — Τι συμβαίνει;

ΚΟΡΕΝΤΙΟΣ. — Τι τον θέλετε;

ΦΑΟΥΡΟ. — Τον περιμένουμε. Μα τι συμβαίνει λοιπόν; Μιλεήστε!

ΝΕΡΒΑ. — Έγινε ένας καυγās και πιάστηκαν κάμποσοι απ' το λαό με τους αγρότες, στις θέρμες. Φαίνεται πως όλη αυτή ή φασαρία έχει προκληθεί από σκοπό. Ο Κλαύδιος Μεσσαλάς έκαμε ένα πραξικόπημα. Οι άνθρωποι του πυροβολούν όλο τον κόσμο... Έκύκλωσαν τις θέρμες; μερικοί είχαν ανέδει στα τείχη και πυροβολούσαν το πλήθος, στα τυφλά. Νομίζω πως ο Μάρκος Αγγράτης σκοτώθηκε. Τώρα, ίσως, ούτ' ένας δεν είναι ζωντανός!

ΜΠΑΝΤΙΝΙ. — "Όλος ο κόσμος ήταν χωρίς δπλα. Στους πρώτους ξαφνικούς πυροβολισμούς κυριεύτηκε απ' τον πανικό. Σε κάθε διέξοδο εύρισκε τις μπουκιές των ντουφεκιών. Ούρλιαζαν σπαραχτικά. Ήταν μανιασμένοι σαν ταύροι. Τα κορμιά σωριαζόνταν στο μωσαϊκό. . .

ΕΝΑΣ. — Κάμποσοι εφυλαγόνταν πίσω απ' τα κορμιά. Είδα κάποιον να τρυπώνει κάτω από ένα σωρό και να εξαφανίζεται σαν σ' ένα υπόγειο.

ΑΛΛΟΣ. — "Ένας άλλος, άκουμπισμένος στο τεύχος, κρατούσε όρθο μπροστά του ένα πτώμα σαν άσπίδα, για να προφυλαχτεί από τις σφαίρες.

ΑΛΛΟΣ. — Μιά συντροφιά είχε μαζευτεί πάνω στα έρειπια [x] έρριχαν άπελπισμένοι κομμάτια από μάρμαρο, σά ναχαν σφεντόνες.

ΑΛΛΟΣ. — Είδα έναν να σηκώνει ένα κιονόκρανο σαν δέσμη από ξερά φύλλα.

ΑΛΛΟΣ. — Και ο κολοσσός;

ΑΛΛΟΣ. — Και ο κολοσσός; "Ο 'Ηρακλής της Ουμβρίας;

ΑΛΛΟΣ. — Αυτός απ' τη Βεττόνη,

ΑΛΛΟΣ. — αυτός που περνούσε δυο σπιθαμές και τούς χίλιους,

ΑΛΛΟΣ. — όμορφος, μπρούτζινος, με τα μάτια πράσινα,

ΑΛΛΟΣ. — αυτός που έβαζε κάτω το δώδι μ' ένα τλιναγμα, πιάνοντάς το απ' τα κέρατα,

ΑΛΛΟΣ. — που σήκωνε τις μυλόπετρες,

ΑΛΛΟΣ. — που κουβαλούσε το άροτρό στον ώμο του, άπάνω στο Καπιτώλιο,

ΑΛΛΟΣ. — ο 'Ηρακλής της Ουμβρίας,

ΑΛΛΟΣ. — που χαμογελούσε, πού χαμογελούσε, στους δρόμους,

ΑΛΛΟΣ. — μ' ένα κλαράκι έλιάζ πίσω απ' τ' αυτί,

ΑΛΛΟΣ. — που χαμογελούσε πάντα. . .

ΛΕΟΝΙ. — Ναι, ναι, τον είδα, τον βλέπω. Λοιπόν;

ΝΕΡΒΑ. — "Ο μόνος που έκδικήθηκε πριν πεθάνει.

ΜΠΑΝΤΙΝΙ. — Ξαναβρήκε το ρόπαλο.

ΝΕΡΒΑ. — "Ένα μπράτσο αγάλματος, μέσα στα έρειπια.

ΜΠΑΝΤΙΝΙ. — "Ένα μπράτσο αυτοκράτορος!

ΝΕΡΒΑ. — "Ένα όπλο τρομερό, στα χέρια του.

ΜΠΑΝΤΙΝΙ. — Κ' έρρίχτηκε στη ζώνη της φωτιάς με τόσην όρμη, ώστε κατώρθωσε να μπει μέσα, να την διασπάσει, να περάσει, στην τύρβη του πλήθους, συντρίβοντας περισσότερους από έναν. . .

ΝΕΡΒΑ. — "Ο πανικός, μπροστά σε όλους.

ΜΠΑΝΤΙΝΙ. — Για λίγες στιγμές είχε σχηματισθεί γύρω του ένας άδειανός χώρος.

ΕΝΑΣ. — "Όλοι έφώναζαν, αυτός σιωπηλός,

ΑΛΛΟΣ. — αίματωμένος, πληγωμένος σε πολλά μέρη. . .

ΑΛΛΟΣ. — Μιά σφαίρα στον αυχένα τον σκότωσε.

ΑΛΛΟΣ. — Και σωριάστηκε στη γη, μπρούμυτα. . .

ΑΛΛΟΣ. — Είχε ακόμα πίσω απ' τ' αυτί το κλαράκι της έλιάζ. . .

ΑΛΛΟΣ. — Το μπράτσο του αγάλματος έσπασε στα δύο,

ΝΕΡΒΑ. — κατακόκκινο, αφού έσκότωσε. . .

ΕΝΑΣ. — "Ίσως δέκα απ' τον λαό,

ΑΛΛΟΣ. — ίσως περισσότερους.

ΑΛΛΟΣ. — Και μιá γυναίκα.

ΜΠΑΝΤΙΝΙ. — Τότε ο λαός άγριεύει ξανά, παίρνει το κορμί του, το σέρνει στην 'Απλία οδό.

ΝΕΡΒΑ. — "Επιδοκιμάζει την αίμτοχουσία, έπευφημεί τον Κλαύδιο Μεσσαλά, θρίζει τους χωρικούς, άπειλει άντεκδίκηση. . . Σε λίγες στιγμές ή Πολιτεία ολόκληρη θα παραδοθεί στη σφαγή.

ΜΠΑΝΤΙΝΙ. — Μερικοί έρεθίζουν τους φθόνους και τὰ πάθη, από σκοπό. «"Ο χωρικός που γίνεται κυρίαρχος, που κρατάει για τον έαυτό του το μεγαλύτερο μερίδιο, πού αύριο μπορεί να μάζ κάνει να πεινάσουμε. . .». Το πανηγύρι μεταβάλλεται σε κόλαση. "Όλα τὰ μίση θράζουν. Το σκυλόδι σηκώνεται στο πόδι.

ΝΕΡΒΑ. — Τίνος έργο ήταν αυτό;

ΜΕΡΙΚΟΙ. — Τίνος το φταίξιμο; Τίνος το φταίξιμο;

ΜΠΑΝΤΙΝΙ. — Του Μεσσαλά;

ΝΕΡΒΑ. — "Επαιξε λοιπόν το κεφάλι του;

ΦΑΟΥΡΟ. — Μά ήταν εκεί; Τον είδατε;

ΜΠΑΝΤΙΝΙ. — "Όχι, κανείς δεν τον είδε.

ΦΑΟΥΡΟ. — Τον είδαμ' έμεις που πέρασε. Βγήκε απ' αυτή την πόρτα. Δεν έσταμάτησε. Δεν είπε λέξη.

ΝΕΡΒΑ. — "Απ' αυτή την πόρτα. "Ωστε. . .

ΦΙΕΣΚΙ (μπαίνοντας όρμητικά). — Πού είναι ο Φλάμμα;

Μήπως τον έπιασαν αίμαλώτο; "Η προδοσία φωλιάζει μέσα στο σπίτι του. "Η Κομνηνή μηχανεύεται με τον Κλαύδιο Μεσσαλά. Είχαν συμφωνήσει μαζί το πραξικόπημα. Ήταν προμελετημένο. "Εμάθαμε ότι τή νύχτα έγινε μιá διανομή δπλων. Και άλλο αίμα θα χυθεί ίσως το δικό μας. . .

ΦΑΟΥΡΟ. — "Ησυχάστε! "Ησυχάστε!

ΛΕΟΝΙ. — "Ας περιμένουμε τον Φλάμμα.

ΜΕΡΙΚΟΙ. — Ν' άντιτάξουμε δία κατά της βίας.

ΕΝΑΣ. — Τήν Αυτοκρατόρισα στον Τίβερη!

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

"Ανοίγει μιá πόρτα κ' έμφανίζεται ξαφνικά ή Κομνηνή. Στο στήθος της λάμπει το μικρό κεφάλι της Μέδουσας, σαν θώρακας και ή γαλαζόμαυρη μάζα των πλεγμένων μαλλιών της, δίνει στο άγαλματένιο της πρόσωπο μιá πολυεμική χάρη.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (τολμηρά). — Ποιός φωνάζει εδώ;

"Όλοι μένουν για λίγες στιγμές σαστισμένοι και με μιάν άκούσια κίνηση παραμερίζουν λιγάκι, πλησιάζουν ο ένας τον άλλον, σχηματίζουν έναν έμυλο. "Ο Φάουρο, ο Λεόνι και ο Κορέντιος τραβιούνται κατά μέρος, σ' ένα παράθυρο, όπου το νερό που αναβρύζει απ' τους πίδακες τρεμοφέγγει και μουρμουρίζει ελαφρά).

"Ακουσα τ' όνομά μου.

(Περνάει μιá στιγμή σιγής και δισταγμού).

"Αν έχει κανένας να μιλήσει, ας μιλήσει. Του το επιτρέπω.

ΦΙΕΣΚΙ (χλωμός, μ' έρεθισμένη τή φωνή). — "Εγώ επρόφερα τ' όνομά σας, για να σά; κατηγορήσω.

Η ΚΟΜΝΗΝΗ (μ' ένα ύφος υπερτάτης περιφρονησεως). — Για να με κατηγορήσετε; σε τί; σε τί; Φάουρο, ποιός είναι αυτός ο άνθρωπος;

(Ένα μουρμούρισμα άκούγεται στον έμυλο).

(Συνέχεια στάλλο φύλλο)

(Μετάφραση)

ΜΙΧ. Σ. Χ. ΚΟΚΚΑΛΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

ΙΩΣΗΦ ΦΟΝ Α΄ΙΧΕΝΤΟΡΦ (*)

"Ο "Ιωσήφ φόν "Α΄ιχεντορφ (1788—1857) είναι το πιό γνήσιο γερμανικό άηδόνι. Φυσικά δεν έχει ούτε την όμορφότερη, ούτε τή δυνατώτερη φωνή, έχει όμως, σίγουρα, τήν πιό δροσερή. Κι' αυτός ο Χάϊνε, σά σταθή πλάι στον "Α΄ιχεντορφ, δε φαίνεται πιá τόσοσ ανθόρμητος λυρικός ποιητής. "Ο Χάϊνε αισθάνεται, αισθάνεται βαθείá, βέδαια, μá και σκέπτεται συγχρόνως, ένφ ο "Α΄ιχεντορφ δεν είναι άλλο από καρδιά και μόνο καρδιά. Νοιώθει το τραγούδι σαν τον πηγαίον αναδυσμό του νερού, τέτοιο πού του το παρυσίασε ή δημοτική Μούσα του τόπου του και τέτοιο πού του τώμαθαν οι άνυπόκριτοι ψαλμωδοί, τ' άηδόνια των γερμανικών δρυμών. Είτε γιατί δε θέλησε, είτε γιατί δε μπόρεσε, ο "Α΄ιχεντορφ δεν έθόλωσε ποτέ με τή σκέψη τὰ διάφανα νερά της άγνης αισθηματικότητός του.

"Εζησε τήν έποχή πού ή πνευματική ζωή της Γερμανίας έπαιρνε, ύστερ' από τή σημαντικώτατη συμβολή των προσπαθειών του Γκαίτε, μιá νέα κατεύθυνση, μιá τάση οίκουμενική, έζησε τήν έποχή πού ο Χαίλντερλιν, μ' έρεισμα τή γνώση και τή συνείδηση του έλληνικού κόσμου, άγγιζε κάποια λυρικά ύψη, άγνωστα για τή γερμανική ψυχή, όμως αυτός έμεινε πιστός στο περιβάλλον του, στη φύση του και στον έαυτό του. "Ένα παιδί, όμως εύλογημένο απ' το θεό, προωρισμένο σαν από κάποια καλή μοίρα να τραγουδή κι' όχι μόνον αυτό, μá και να ξεκουράζη και να παρηγορή με το τραγούδι του.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός πώς ή νεωτάτη ποιητική γενεά της Γερμανίας, ή ποτισμένη από το συμβολισμό του Μαλλαρμέ, από τή μυστικοπάθεια του Μαίτερλιγκ, από τον έξωτισμό του Μπωντελαίρ, από τήν αισθητική άποκλειστικότητα του Γκεόργκε, από τον ίμπρεσιονισμό του Χόλτς και του Μόμπερτ, από τὰ δόγματα του έξπρεσιονισμού και γενικώς από τήν άνησυχία για το νέο, δε βρίσκει παρά λόγια θαυμασμού για τον "Α΄ιχεντορφ. Αυτό είναι σαν ένδειξη, πώς μέσα στην κούραση, πού παρέχει στους άντιπροσώπους της γενεάς αυτής ή διαρκής επιτήδευση, διψούν κάποτε και λίγο καθαρόν άέρα, λίγο ύπαιθρο, λίγη φυσική ζωή. Τά λόγια τους μάζ χρησιμεύουν σαν τήν όμοιολογία ένός αισθητικού φατριαστού, πώς από τήν περιγραφική μουσική του Ντεμπισύ άκούει με περισσότερη ευχάριστηση τήν ίδια τή φύση να τραγουδή. Γιατί ο "Α΄ιχεντορφ είναι ή φύση, είναι ή ποίηση έξω από τὰ δόγματα, έξω από τις συνταγές, έξω από κάθε διακοσμητική προσπάθεια.

Νά ο *Klabund*, ένας νέος έξπρεσιονιστής, πώς μιλεί

(*) Έργα του "Α΄ιχεντορφ: «Gedichte», «Aus dem Leben eines Taugenichts», «Die Glückskriter» «Novellen». — Βιβλιογρ. Kreiter (1887), Krüger (1903), Gottschall, Hesse, E. Lorrenz κ. ά.

για τον "Α΄ιχεντορφ: «"Ο "Α΄ιχεντορφ και ο Χαίλντερλιν είναι οι βόρειος και νότιος πόλοι του γερμανικού λυρισμού. Τò μέσον τους είναι ο Γκαίτε. "Ο Χαίλντερλιν: ένας μοναδικός μεταξύ των Γερμανών, ο μεγαλοπρεπής ίερέας των άγιωτέρων συλλήψεων, του άυτηρηστάτου κηρύγματος: παιδί και πρεσβύτης. Αρχή και τέλος. "Ο Γκαίτε: ο άνδρας πού οδευεί άσυγκράτητα, φλόγα και tuba μαζί. "Ο "Α΄ιχεντορφ: το γερμανικό πán σ' ένα ούράνιο τόξο. Καρδιά έφήβου σ' ένα καλοκαιρινό βράδυ, πού ανοίγει σαν ένα πρώτο και στερνό τριαντάφυλλο, φλεγόμενο τή νύχτα ως τήν αυγή. "Α΄ιχεντορφ—το δημοτικό τραγούδι. Γκαίτε—ή τριλογία του πάθους του διανοητικού ανθρώπου. Χαίλντερλιν—το θείον άσμα. Πάνω από πενήντα από τὰ ωραιότερα γερμανικά τραγούδια όφείλονται στην όνειροπόλα και άπαραπλάνευτην άφέλεια του *αιωνίου έφήβου* "Α΄ιχεντορφ».....

Και όμως, όταν εδώ και δυο χρόνια παρουσίαζα στο έλληνικό κοινόν τον "Α΄ιχεντορφ με τον «'Ακαμάτη», το άπαράμιλλο σε χάρη και δροσιά διήγημά του, οι έλληνες μπλαζέδες έμειναν άσυγκίνητοι, γιατί αυτοί δε νοιώθουν τήν ανάγκη ν' αναπνεύσουν καθαρόν άέρα. "Ελαβα μάλιστα γράμματα, στα όποια μου συνιστούσαν, να μη χάνω τον καιρό μου μεταφράζοντας έργα... παιδικά, σαν τον «'Ακαμάτη». Παιδικά ναι, συμφωνώ άπολύτως μαζί τους. Γιατί είναι άγνά και άνυπόκριτα. Παιδί είναι και ο Γκαίτε σαν τραγουδεί:

Wie herrlich leuchtet
mir die Natur!
Wie glänzt die Sonne!
Wie lacht die Flur!

O Mädchen, Mädchen
wie lieb ich Dich! (*)

Παιδικά θα φανούν και τὰ τραγούδια του "Α΄ιχεντορφ Τò λιτό κι' άπέριττο «Βραδινό τοπίο» του:

...φτερά ω άς ήταν νάχα
για να πετάξω εκεί!

θά κριθή από τους μπλαζέδες και τους υπερκριτικούς μας ως ένα άνάξιο στιχούργημα, κατάλληλο μόνο για μιá Χρηστομάθεια. Γιατί αυτοί πού επιτρέπουν τήν άσάφεια και το ύπονοούμενο στα συνθετικά έργα, στα μεγάλα, σ'ένα τραγούδι παραβλέπουν τή *Stimmung* (διάθεση), το άνάμεσα από τις γραμμές και προσέχουν άυστηρά το νόημα, το γράμμα, πού δεν υπάρχει, γιατί το τραγούδι είναι μιá πνοή, ένας στεναγμός, μιá στιγμή. Γιατί απ' τή στιγμή πού οι ξένες επιδράσεις και οι νέες σχολές συντέλεσαν ώστε να θεωρούμε τὰ καθαρώς λυρικά τραγούδια του Σολωμού ως τὰ πλέον άνάξια έργα του και μερικά έρωτικά

(*) Μετάφρ. — Τι θεία πού με φωτίζει ή φύση! Πώς λάμπει ο ήλιος! Πώς γελά ο κάμπος!... "Ω κόρη, κόρη, πώς σ' αγαπώ!

τοῦ Μαρκοῦ καὶ τοῦ Μαρτζώκη ὡς ἀναχρονισμούς, τὸ τραγοῦδι παραπετάχθηκε στὸν τόπο μας, κατάντησε σὴν τὴν ὥρα καὶ δροσερὴ κοπέλλα, ποὺ ἡ μυωπικὴ συρμμανία περνᾷ μπροστά της καὶ δὲν τὴν προσέχει, γιατί δὲ φορεῖ ροῦχα τῆς μόδας. Γιατὶ τὸ ροματικὸ lied, τὸ δημοτικὸ γιὰ μᾶς, τὸ λυρικό, τὸ ἐρωτικὸ τραγοῦδι, τὸ ἀντίστοιχο τοῦ μελικοῦ ἄσματος τῶν ἀρχαίων, ποὺ λεγόταν μελικὸ γιατί ἦταν προσωρισμένο νὰ συνοδεύεται ἀπὸ μουσική, ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ μιὰ μουσικὴ ποίηση, ποὺ λέγεται μουσική, μόνο καὶ μόνο γιατί ἔχει τὴν ἐκφραστικὴ ἀσάφεια τῆς μουσικῆς, μὰ ὄχι καὶ τὴν ἁρμονικὴ τῆς σύνθεσης.

Ὅμως στὴ Γερμανία, ποὺ ὑπάρχει μιὰ συγκεκριμένη ἀντίληψη γιὰ τὸ τραγοῦδι, συνέδη καὶ συμβαίνει, ποιητὰ τῶν πρὸ ἀπότολων αἰσθητικῶν δογμάτων, γράφοντας τραγοῦδια, νὰ κολουθοῦν τὴν παλιὰ παράδοση, νὰ κινεῖται μέσα στὴ σφαίρα τοῦ λαϊκοῦ lied. Παράδειγμα ὁ Μαίρικε, ἀπὸ τοὺς παλαιότερους. Αὐτὸς ποὺ ἔγραψε τὰ βαθύτερα, ἴσως, γερμανικὰ ποιήματα, ὅταν θέλησε νὰ γράψῃ τραγοῦδια, λησμόνησε καὶ τίς μεταφυσικὲς ἀνησυχίες του καὶ τὸ μουσικισμὸ του καὶ ὅλα καὶ ἄρρησε τὴν καρδιά του νὰ μιλήσῃ ἐλεύθερη, στὴ γλῶσσα τῆς τὴν ἀπλῆ καὶ τὴν ἀνυπόκριτη. Ὁ Λίλιενκρον ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους. Ὁ Φάλκε καὶ ὁ Μπιρμπάουμ. Τέλος κι' αὐτὸς ὁ Γκεόργκε στὰ «Sänge eines fahrenden Spielmanns» ξεχνᾷ τὴν ἐξεζητημένη φρασεολογία του :

Sieh mein kind ich gehe
Denn du darfst nich kennen
Nicht einmal durch nennen
Menschen müll und wehe. (*)

Ἄλλοιως μιλά ἡ καρδιά κι' ἄλλοιως ὁ νοῦς. Ἄλλο τὸ αἶσθημα καὶ ἄλλο ἡ σκέψη, ἡ ἐκσταση, ὁ δραματισμὸς. Ὅταν δὲν ξεχωρίζει κανεὶς τὰ πράγματα, ὅταν δὲν κάνει καμμιά διάκριση, τότε καὶ τὸ μεγαλύτερο, ἴσως καὶ τὸ ὠραιότερο, μέρος τοῦ ποιητικοῦ ἔργου τοῦ Γκαίτε καὶ τοῦ Χάινε καὶ ὁλόκληρος ὁ Ἄϊχεντορφ δὲν ἀξίζουν τίποτε, φυσικά.

Καὶ γιὰ νὰ ξαναγυρίσωμε στὸν Ἄϊχεντορφ, πρέπει νὰ ἐμολογήσωμε κι' αὐτὸ, λόγῳ σοδαρῶ, βέβαια, γιὰ τὸ δυνατόν τῆς ἀμεσης κατανόησέος του: Ὁ Ἄϊχεντορφ εἶναι πολὺ, πάρα πολὺ Γερμανός. Ὁ ἦχος τοῦ κόρνου τοῦ ταχυδρομικοῦ λεωφορείου, ποὺ ἀκούεται μέσα στὴ νύχτα, οἱ σύντροφοι ποὺ ξεκινοῦν γιὰ τὰ ξένα, ὁ πόνθος τῆς ἀποδημίας, κληρονομικός, θὰ ἔλεγα, τῆς γερμανικῆς ψυχῆς (βλέπε «Πάρσιφαλ» καὶ ἄλλες λαϊκὲς παραδόσεις), ὅλ' αὐτὰ μπορεῖ νὰ νῆναι κάπως μακρυνὰ ἢ ξένα γιὰ μᾶς. Ὅποιος ἐγνώρισε τὸ γερμανικὸ δάσος, ὅποιος ἐγνώρισε τὴ γερμανικὴ ζωὴ τοῦ κάμπου καὶ τοῦ ἀγροῦ, ὅποιος ἀκουσε τὰ τόσο νοσταλγημένα ἀπὸ τὸν ἐξόριστὸ Χάινε γερμανικὰ ἀηδόνια, αὐτὸς μπορεῖ, βέβαια,

(*) Μετάφρ.—Κοίτα, παιδί μου, φεύγω. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ μάθῃς, οὔτε κἀν νὰ ὀνοματίσῃς τῶν ἀνθρώπων τὸν κόπο καὶ τοὺς καλῆμούς.

ΜΟΥΣΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΙΣ = = = = =
ΓΡΑΦΕΙΑ : ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 8 = = = = =

ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ ΔΡΑΧ. 25.—
» » ΕΞΗ ΜΗΝΕΣ » 12.50
» ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ » 30.—

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΔΡΑΧ. 2.—

νὰ νοιώσῃ βαθύτερα τὸν Ἄϊχεντορφ. Δὲν προτίθεται ἐν τούτοις νὰ συστήσω ἕνα τόσο μακρυνὸ ταξίδι, προκειμένου νὰ γνωρίσω ἕναν ποιητὴ, ποὺ δὲν ἤξερε, ποὺ δὲ μπόρεσε νὰ μιλήσῃ ἄλλη γλῶσσα ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῆς καρδιάς. Γιατὶ παρὰ τὸν αὐστηρὸ γερμανικὸ χαρακτήρα τοῦ ὁ Ἄϊχεντορφ συγκινεῖ καὶ θὰ συγκινήῃ πάντα κάθε ἄνθρωπο ποὺ ἀγάπησε τὴ φύση καὶ τὴ ζωὴ καὶ ποὺ πόνεσε τὸν πόνον τὸν ἀνθρώπινον. Γιατὶ ὁ Ἄϊχεντορφ, ἔχοντας ὡς ἀρχὴ τοῦ τὸ γνωστὸ τοῦ Γκαίτε :

Doch werdet ihr nie Herz zu Herzen schaffen
Wenn es euch nicht von Herzen geht (*)

δὲν ἔγραψε ποτὲ κάτι, ποὺ νὰ μὴ βγαίνει ἀπ' τὴν καρδιά του. Καὶ ἡ καρδιά μιλεῖ παντοῦ τὴν ἴδια γλῶσσα.

«Εἶναι μεγάλος ποιητὴς ὁ Ἄϊχεντορφ ;». Σ' ἕνα τέτοιο ἐρώτημα, μῆλο ποὺ ἀντιπαθοῦμε κάθε βαθμολόγηση, προκειμένου γιὰ γνήσια ποιητικὰ τάλαντα, δὲ θὰ διστάσωμε ν' ἀπαντήσωμε ὄχι. Γιατὶ ὁ Ἄϊχεντορφ δὲν ἔχει τίς μεγάλες στιγμὲς οὔτε τοῦ Γκαίτε, οὔτε τοῦ Χαίλντερλιν, οὔτε τοῦ Μαίρικε. Ὡς λυρικός ἐν τούτοις μπορεῖ κάλλιστα νὰ σταθῇ πλάι στὸ Χάινε, εἰδικὰ δὲ ὡς vollsthümlicher (δημοτικός) ποιητὴς εἶναι ἀνώτερος καὶ τοῦ Μπρεντάνο καὶ τοῦ Μύλλερ, ποὺ ἐξυψώνει τόσο ὁ Χάινε γιὰ νὰ ταπεινώσῃ μερικὲς ἀντιπάθειές του, ἐν πολλοῖς δὲ κι' αὐτοῦ τοῦ Οὐλαντ. Ὁ Ἄϊχεντορφ εἶναι ἕνας ἀσύγκριτος τραγουδιστής. Σύγχρονος τοῦ Γκαίτε, τοῦ Χαίλντερλιν καὶ τοῦ φόν Πλάτεν, ζώντας σὲ μιὰν ἐποχὴ ζυμώσεως καὶ ἀναθρασμοῦ, ἔμεινε αὐτὸς, ὡς τὴν τελευταία στιγμὴ του, τὸ παιδί τοῦ γερμανικοῦ δάσους, ποὺ παραξενεμένο κι' αὐτὸ τὸ ἴδιο γιὰ τὴν ὥρα φωνὴ ποὺ τοῦ χάρισε ὁ θεός, δὲν ἀποζήτησε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ τραγουδῇ, γιατί αὐτὸ ἦταν ὁ μόνος φόρος τῆς εὐγνωμοσύνης του πρὸς τὴ φύση, ποὺ τοῦ παρείχε τὸν ἀέρα τῆς γιὰ νὰ ζῇ καὶ πρὸς τὸ θεό, ποὺ τὸν εὐλόγησε.

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

(*) Φάουστ. Μέρος I, Πρᾶξ. Α. Μετάφρ.—Ὅμως δὲ θὰ μπορέσετε ποτὲ σας νὰ συγκινήσετε καρδιά, ἐν ὅ λόγος σας δὲ βγαίνει ἀπ' τὴν καρδιά σας.

ΣΤΗΝ ΞΕΝΗΤΕΙΑ

Τὸ ρυάκι ἀκούω, κυλάει,
Στὸ δάσο, ἀπὸ παντοῦ,
Στὸ δάσο, ποὺ ὄλο ἠχάει,
Δὲν ξέρω ποῦ εἶμαι, ποῦ.

Τ' ἀηδόνια κελαῖδουνε
Στὴ μοναξιὰν ἐδῶ,
Καὶ λέω πὼς μοῦ ἱστοροῦνε
Γιὰ τὸν παλιὸ καιρό.

Καὶ ξαφνικὰ λογιάζω,
Στὴ φεγγαρονυχτιά,
Τὸν πύργο πὼς κοιτάζω,
Ποῦ τόσο εἶναι μακρυνὰ.

Καὶ λέω πὼς μὲ προσμένει
Στὸν κήπο τῆς, ποὺ ἀνθεῖ,
Ἡ τρισαγαπημένη,
Ποῦ χρόνια εἶναι νεκρή.

ΔΟΡΕΛΑΗ

Ἄργα εἶναι πιά, τὸ κρῦο θάρθη,
Τί θεὸς στὸ δάσο μοναχὴ ;
Ἔρμο τὸ δάσο, ἔλα μὲ μένα,
Ἔλα μαζί μου, ὥρα καὶ περθεῖνα !

«Ὁλ' εἶναι ψεῦτες οἱ ἄντρες, πλάνοι,
Ἄχ, τὴν καρδιά μου ἔχουν μαράνει,
Μ' ἄκου τοῦ κόρνου τὸν ἀχό,
Φύγε ! δὲν ξέρεις ποῖα εἶμ' ἐγώ».

Πλουμιὰ ἔχει τὸ ἄτι σου σωρὸ
Καὶ λάμπεις ὄλη στὸ χρυσό,
Τώρα σὲ ξέρω—ὦ θε μου, πάει !
Ἔσ' εἶσαι ἡ στρίγγλα, ἡ Δορελάη.

«Μὲ ξέρεις—πάνω ἐκεῖ στὸ βράχο
Στέκει τὸ κάστρο μου μονάχο.
Μ' ἀπὸ τὸ δάσο—εἶναι ἀργὰ—
Ποτὲ δὲ θὰ βγῆς τώρα πιά !»

ΒΡΑΔΙΝΟ ΤΟΠΙΟ

Βαρεῖ ὁ βοσκὸς φλογέρα,
Πέφτει μιὰ τουφεκιά,
Τὰ δάση ἀχοῦνε πέρα,
Τὰ ρυάκια πρὸ μακρυνὰ.

Ἄπ' τὸ βουνὸ μονάχα
Πίσω. μιὰ λάμψη ὠχρὴ—
Φτερὰ ὦ ἄς ἦταν νάχα,
Γιὰ νὰ πετάξω ἐκεῖ !

ΔΑΧΤΑΡΑ

Λάμπουν τὰστέρια καὶ στὴν ἄκρη
Τοῦ παραθύρου μου ἀγρυπνῶ
Καὶ στὴ σιγή, πέρ' ἀπ' τὰ μάκρη,
Ἄκούω τοῦ κόρνου τὸν ἀχό.
Μιὰ φλόγα ἐντὸς μου μὲ παιδεύει
Καὶ συλλογιέμαι : ἄχ, ποῖος μπορεῖ
Μαζὶ μ' αὐτοὺς νὰ ταξειδεύῃ
Μὲς στὴ νυχτιά τῆς θερινῆς !

Δυὸ νέοι συντρόφοι ἀντάμα πάνε
Πέρα ἀπ' τοῦ λόφου τὴν πλαγιά
Κι' ὅπως πηγαίνουν τραγουδᾶνε
Μὲς στῆς νυχτὸς τῆς σιγαλιάς :
Γιὰ τὰ φαράγγια, ὅπου τὰ δάση
Γλυκὸ ἀναδεύουν ἕνα θρό
Καὶ τίς πηγές, ὅπου μὲ βιάση
Κυλοῦν, τίς νύχτες, στὸ δρυμό.

Γιὰ μαρμαρένιες τραγουδᾶνε
Πόλεις καὶ κήπους, ποῦναι ἄλλοι,
Γιὰ πύργους ἀγριούς, ποὺ φυλᾶνε
Μέσα στὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ
Στὰ παραθύρια ἐκεῖ ποὺ ἀκοῦνε
Οἱ νηές, τὸ λάουτο σὰ βαρεῖ,
Καὶ τὰ νερὰ ποὺ ἀχολογοῦνε
Μὲς στὴ νυχτιά τῆς θερινῆς—

ΑΝΤΙΔΑΔΟΣ

Πὼς εἶμαι, ὄνειρεύομαι,
Στὸ πατρικὸ μου πάλι,
Τὸν κάμπο ἐμαγευόμαι
Νὰ βλέπω τὸν παλιό,
Φυσσοῦσεν ἡ αὐρὰ ἀγάλη
Τῆς ἀνοιξῆς τὰ φύλλα
Καὶ τὰ χιονάνθη ἐκύλα
Ἐπάνω μου σωρὸ.

Σὰν ξύπνησα, στὴν ἄκρη
Τοῦ δάσου ὠχρὴ ἢ σελήνη
Γυμνὰ ἐφωτοῦσε μάκρη,
Τὴν ἔρμη ξενητεία,
Καὶ γύρω μου εἶχαν γίνει
Τὰ ὄρατα λουλούδια χιόνια
Κι' ἄλλοι μου ! εἶχ' ἀπ' τὰ χρόνια
Κατάσπρα τὰ μαλλιά.

(Μετάφραση)

ΛΕΩΝ ΚΟΥΚΟΥΛΑΣ

THOMAS MOORE

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Σάν σ' αγαπούσα δὲ μπορῶ νὰ μὴν τὸ πῶ
Γλυκύτατες στιγμὲς πὼς εἶχα ζήσει,
Μὰ ἡ καταφρόνια ποὺ γιὰ σένα νιώθω τώρα
Γλυκύτατο μοῦ φέρνει ἕνα μεθύσι.

"Ἐτσι, μαζί σάν εἶμαστε, σάν χώρια,
Μιά γήτεια ἔχεις γιὰ μένα πάντα ἐσύ.
Πόσο γλυκὸ νὰ σ' ἀγαπᾶ κανένας εἶναι
Κι ὦ! πόσο θελκτικὸ νὰ σὲ μισῶ!

* *

Τὸ λέω μὲ τὴν ψυχὴ μου· ἄς χωριστοῦμε,
"Ἀφοῦ τόσο ποθοῦμε λευτεριά!

Πίσω ἐγὼ θὰ σοῦ δώσω τὴν καρδιά σου,
"Ἄν τὴ δική μου δώσεις πίσω τὴν καρδιά!

Μαζὶ στιγμὲς γλυκὲς εἶχαμε ζήσει,
Μὰ τῆς χαρᾶς ἔτσι ἀλλάζει τὸ φτερό
Καὶ μελαγχολικὴ θάταν ἡ φύση,
"Ἄν πάντα εἶχαμε ἀνοιξιὰτικο καιρό.

Δὲ μοῦ περνάει ἀπὸ τὸ νοῦ πὼς μπορεῖ νάβρω,
Μι' ἀγάπη πιδ πιστή, γλυκιά, πιδ ὠραία,
Πιδ ρόδινη, πιδ ἀβρῆ, πιδ ὑποταγμένη.
Μοῦ φτάνει μόνο νά' νε ἀγάπη νέα!

* *

Πέστε μου ποῦ μπορῶ μιὰ κόρη νάβρω
Ποῦ ν' ἀγαπᾶ με μιὰ ἄδολη καρδιά
Κι ὄλο τὸν κόσμον θὰ γυρνοῦσα, μιὰ στιγμουλά
Νὰ στέναζα στὰ πόδια τῆς μπροστά.

"ὦ! πέστε ποῦ εἶναι τὸ ἅγιο τῆς τὸ σίτι,
Ποῖον ἀνασαινεῖ ἀέρα εὐλογητό,
Χρονῶν ταξίδι, τάμα θάν τὸ κάνω,
Μι' ἀχτίδα ἀπὸ τὰ μάτια τῆς νὰ ἰδῶ!

Κ' εἶδῃ τριανταφυλλιά, λαμπρὴ κι ἄν ἔχει,
Στὰ στήθη τῆς ἡ ἀλήθεια ἄν κατοικεῖ,
Ἀυγὴ καὶ νύχτα ἐγὼ θὰ τὴν θωροῦσα
"Ὡς ποῦ νὰ βγεῖ μου ἀπὸ τὰ μάτια κ' ἡ ψυχὴ!

Στὴ γῆ δείχτε μου αὐτὸ τὸ σπάνιο πρᾶμα
Κι ὄλα τὰ θάματα θὰ πῶ, πὼς εἶν' σωστά.
Τὸ πιδ τρανὸ τοῦ Θεοῦ αὐτὸ εἶν' τὸ θᾶμα:
Μιὰ κόρη ὠραία ποῦ ν' ἀγαπάει ἀγνά, πιστά.

(Μετάφραση)

ΝΙΚΟΣ ΛΑΪΔΗΣ

ΣΗΜ.— Ὁ μεγάλος Ἄγγλος ποιητὴς Θωμᾶς Μούαρ γεννήθηκε στὸ Δουβλίνο τῆς Ἰρλανδίας τὸ 1779. Ἄρχισε νὰ δημοσιεύει ποιήματα ἀπὸ 14 χρονῶν. Σπούδασε στὸ Λονδίνο τὰ νομικά. Τὸ 1796 ἐτύπωσε ἕνα βιβλίο του, μεταφράσεις τοῦ Ἀνακρέοντα. Τὸ 1801, ἄλλο βιβλίο μὲ δικά του ποιήματα, μὲ τὸ ψευδώνυμο «Θωμᾶς Μικρός» — τέτοιος ἦταν καὶ στὸ ἀνάστημα—ποῦ ἀργότερα γενόμενος μεγάλος—ὄχι στ' ἀνάστημα—τ' ἀποκήρυξε. Τὸ 1803 διορίστηκε ὑπάλληλος στὰς Βερμούδας νήσους· ἐκεῖ ἔγραψε δύο τόμους του, τὶς «Ὠδὲς καὶ Γραφές». Μετά, ἐπιδόθηκε στὴ σάτυρα· εὐδοκίμησε στὴν ἀλαφρὴ σάτυρα. Τὸ 1817 ἔγραψε ἕνα μεγάλο ποίημα, τὸ «Λάλλα Ρούκ», ἀνατολίτι-

κῆς ὑποθέσεως. Ἡ Ἀνατολὴ δὲ μποροῦσε παρὰ νὰ ἐμπνεύσει καὶ τὸν Μούαρ, καθὼς καὶ τὸσους ἄλλους μεγάλους Ἄγγλους ποιητές. Ἐταξίδεψε στὴν ἠπειρωτικὴν Ἑυρώπη, συναντήθηκε μὲ τὸν Βύρωνα στὴ Βενετία κ' ἔμεινε ἀρκετὸ διάστημα στὸ Παρίσι. Ἐξὸν ἀπὸ ποιήματα ὁ Μούαρ ἔγραψε τὸ βίο τοῦ Sheridan, παλιοῦ συμμαθητῆ του, καὶ τὸ βίο τοῦ Βύρωνα.

Ὁ Μούαρ στάθηκε εὐτυχισμένος στὴ ζωὴ του· τὸ ἔργο του ἐκτιμήθηκε κ' αὐτὸς ἔλαβε πολλὰς τιμὰς· ἕνα διάστημα ὑπῆρξε καὶ περιζήτητος «Λέων τῶν σαλονιῶν» τῆς Λόντρας. Στὸ τέλος τῆς ζωῆς του προσβλήθηκε ἀπὸ ἕνα εἶδος ἀνοίας. Πέθανε τὸ 1852.

Ἡ ποίηση τοῦ Μούαρ, ποῦ στὰ μεγάλα του ποιήματα, στὶς μεγάλες συνθέσεις του ἔχει τὶς ἀρετὲς τῶν μεγάλων ποιητῶν καὶ αὐτὲς πάλι ἔχουν τὶς ἀρετὲς τῶν μεγάλων ποιημάτων, εἶναι στὰ τραγοῦδια τᾶλλα, στῆς ζωῆς του, νὰ ποῦμε, τὰ τραγοῦδια, ἡ ἀπλὴ ποίηση τῆς καρδιάς, ἡ ποίηση τῆς ἀπλῆς—ἀπλῆς ὄχι ἀπὸ φυσικῆ, ἀλλ' ἀπὸ πολιτισμένη ἀπλότητα καὶ «ἀπεριττότητα»—καρδιάς. Παίρνει τὴ ζωὴ μὲ ἀγάπη καὶ χαρὰ, καθὼς καὶ τὴν ἀγάπη, ποῦ στὸν ἐρχομὸ τῆς ἡ ὄψη του πάει λαμπραίνοντας καὶ ξεσπάει ἡ χαρὰ του σὲ τραγοῦδι· ὅσο φεύγει, τὸ χεῖλι του πικραίνεται κ' ἡ καρδιά του δονεῖται ἀπὸ τὸ λυγμὸ, ἀπὸ τὴν εὐγενικὴ λύπη μὲ τὸ λεπτὸ παράπονο κ' ὄχι τὴν κραυγὴ τῆς θορυβώδους ἀπελπισίας. Τὰ αἰσθημάτα του εἶναι τρυφερά, ἀνδρικό καὶ ἀριστοκρατικό, λεπτὰ ἢ σκληρά. Μόνο μὲ τὴ χαρὰ του θορυβεῖ, καθὼς ἡ κρουσταλλένια πηγὴ καὶ καθὼς τὸ πλούσιο, τὸ φλύαρο φῶς. Κ' ἡ λύπη του κλαίει μαζί καὶ παρηγοριέται. Εἶναι ἥδη τόσο μικρὸ τὸ κύμα τῆς, ποῦ τὰ δάκρυα δὲ θὰ τὸ κάνουν πιδ μικρὸ. Οἱ πρακτικοὶ καὶ τίμιοι Ἄγγλοι βρίσκουν καὶ διδακτικὴ τὴν ποίησή του, γιὰτὶ ὑπάρχει κάπου στοὺς στίχους του σύσταση, γιὰ σεβασμὸ στὸ δάσκαλο, γι' ἀγάπη στοὺς γονεῖς καὶ σεμνότητα καὶ ἀντρικὴ περηφάνεια ἀπέναντι στὴν ἀγαπημένη. Πολλὰ τραγοῦδια του εἶναι γραμμένα στὴ Miss ἢ στὴ Lady.—Εὐχεται ἀπλὰ γιὰ τὰ γενέθλια τῆς Τζούλιας, ποῦ χάριε στὸν ποιητὴ θὰν τὰ γιορτάζει χίλια χρόνια. Σ' ἄλλα κάνει τὸ ἀπλοῦ καὶ χαριτωμένο πνεῦμα τῆς καρδιάς, καθὼς στὸ τραγοῦδάκι «Surprise».

Κάθε του τραγοῦδι εἶναι μιὰ μικρὴ μπαλλάντα, ἡ ἱστορία κάποιου ἀγάπης, ἡ ἱστορία τῆς ἀγάπης· κ' ἡ λέξη «ἀγάπη» λεγόμενη ἀπὸ τὸν Μούαρ εἶναι κάθε φορὰ κ' ἕνα τραγοῦδι. "Ἄν ἡ καρδιά του χαίρεται, χαϊρόμαστε ἴδια μαζί τῆς—ὅταν ἡ καρδιά του λυπᾶται, ραῖζει κάτι πολύτιμο μέσα μας. Ἐχει ὁ ποιητὴς πολλὰς ἀγάπες, εἶν' ὅλες κόρες τῆς καρδιάς του κ' ὅλες τὶς ἀδελφῶν. Περνᾷ τὸ περιδέραιο μὲ τὰ μαργαριτάρια—τραγοῦδια του στὸ λαιμὸ τῆς μιανῆς καὶ τιμᾷ σ' αὐτὴ τὴ γυναῖκα κ' ὅλες εἶναι περήφανες γι' αὐτό. Μὰ κ' ἂν ἡ φαντασία τοῦ Μούαρ ἀνεβαίνει στὸ ὑψωματάκι γιὰ νὰ κόψει λίγα λουλούδια τῆς ἀγαπημένης του, παίρνει ὅμως καὶ τὸ πέταγμα τῆς στὴν κορφή τοῦ Ὀλύμπου καὶ μεθυσμένη ἀπὸ θεῖο νέκταρ μᾶς μεταλαβαίνει τὸ μεθύσι τῆς στὴ διθυραμβικὴν ᾠδὴ «Ἡ πτώση τῆς Ἡβης». Ἐλλῆν δὲ καὶ αὐτὸς—ποῖος εἶπε, ὅτι ὁ Φιλοποίμην ἦταν ὁ τελευταῖος;—κοιμᾶται κάποτε στὴ μακρινή, τὴν «πράσινη Ἐρίνη» κ' ὄνειρεύεται στὴν γαλανὴν Ἑλλάδα τὸ «Ἀρχαῖον ὄνειρο» σάν ἀρχαῖος, γυμνὸς Ἕλληνας.

Θὰ ἦταν μεγάλος σάν τὸν Βύρωνα γιὰ μᾶς, ἂν ἐπέθαινε κ' αὐτὸς στὸ Μεσολόγγι, τὴν κολυμπήθρα ὅπου τόσοι βαφτίστηκαν Ἕλληνας.

Ο ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΗΣ

ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΛΕΓΕΙ ΚΑΝΕΙΣ
Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΙ, ΟΥΤΕ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Οἱ ἐνδιάμεσοι βαθμοὶ τῆςπραγματοποιήσεως τοῦ βέλους τὸν ἐγωισμὸ ὠρισμένης τάξεως ἀναγκαστικῶς θὰ ἐξυπηρετήσουν (οἱ πτωχοὶ θὰ μπορέσουν νὰ ζήσουν, θὰ δεσπόσει τὸ προλεταριάτο κτλ.). Τελικῶς, ὅμως θὰ ἐπικρατήσουν οἱ ὀλιγώτερο ἀνθρωπίνως δυνατὲς ἐγωιστικὲς ἐξέσεις. Οἱ ἐφέσεις αὐτὲς ἀνήκουν στὴν ἐποχὴ μας, πρὸ τὸσον ἐπιπόλαια τὴν ὀνομάζει ὑποκειμενικὴ ὁ κ. Π. Καὶ ἀπὸ ἄλλης ὅμως ἀπόψεως εἶναι ἀντικειμενικὴ ἡ ἐποχὴ μας. Καρποὶ τῆς ἐποχῆς μας εἶναι διάφοροι περὶ τελείας ὑποταγῆς τοῦ πολίτου στὸ κράτος γερμανικὲς ἰδίως θεωρίες. Δὲν εἶναι σημερινὴ ἡ θεωρία, κατὰ τὴν ὁποῖαν μέτρον τῶν πολιτισμῶν εἶναι ὁ βαθμὸς τῆς ὑποταγῆς τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν ὀλότητα; Καὶ αὐτὸ μὲν δὲν ἔχει μεγάλην σημασίαν, ἡ ὑπαρξὶς δηλαδὴ μιᾶς τέτοιας θεωρίας, διότι καὶ ἀντίθετες θεωρίαι ὑπάρχουν καὶ μπορεῖ ἐπιτέλους νὰ ἐδημιουργήθῃ διὰ νὰ περιορίσει τὶς ὑπερβολικὰ ἀκριβῶς ἐκκεντρικὲς—κατὰ τὴν γνώμην τοῦ δημιουργοῦ τῆς θεωρίας αὐτῆς—τάσεις τῆς ἐποχῆς μας. Σημασία πολὺ μεγαλειότερη ἔχει τὸ γεγονός ὅτι ὑπὲρ πᾶν ἄλλο τὴν ἐποχὴ μας τὴν χαρακτηρίζει ὁ ἐπιστημονισμὸς, πρᾶγμα δηλαδὴ—καὶ δὲν πιστεύω νὰ τὸ ἀμφισβητεῖ ὁ κ. Π.—κατ' ἐξοχὴν ἀντικειμενικό.

Καὶ τὸ πνεῦμα, καὶ αἱ μέθοδοι, καὶ οἱ σκοποὶ τῆς ἐπιστήμης, τὸν ἀντικειμενισμὸ ἐξυπηρετοῦν. Ὁ κ. Π. καταδικάζει τὴν ἐποχὴ μας, ὀνομάζοντάς τὴν ὀπιθοδρομικὴν καὶ φθίνουσαν διότι εἶναι ὑποκειμενικὴ. Δὲν εἶναι οὔτε φθίνουσα οὔτε ὀπισθοδρομικὴ ἡ ἐποχὴ μας. Εἶναι μεγάλη καὶ ἥρωικὴ. Παλεύουν μὲ τὰ τραγικώτερα προβλήματα σήμερον οἱ ἀνθρωποὶ, μπροστὰ στὰ ὁποῖα πολλὰ προβλήματα ἄλλων ἐποχῶν (θρησκευτικὰ, πολιτικά, πολιτικὰ, καὶ καλλιτεχνικὰ ἀκόμη) ἦσαν ἀστεῖς παιχνιδάκια. Πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς πολὺ ἐπιπόλαιος γιὰ νὰ μιλεῖ μὲ τόση ἐλαφρότητα γιὰ τὴν ἐποχὴ μας.

Μεγάλῃ καὶ ἱερῇ εἶναι ἡ ἐποχὴ μας, λέγει ὁ Suarez, ἕνας κριτικὸς αὐτὸς, κύριε Πολίτη, γιὰτὶ μεγάλοι καὶ ἱεροὶ εἶναι οἱ πόθοι τῆς. Τὸν πόνο τῆς δὲν τὸν ἐγνωρίσαν ἄλλοι καιροί. Μικρὸς ὅποιος δὲν βλέπει τὸ ἀνάστημά τῆς.

Θὰ τελειώσω τὸ α'. μέρος τοῦ ἀρθροῦ μου ἀπαντώντας σὲ ἕναν ἀκόμη ἀνακριβέστατο, ὅπως καὶ ὄλοι οἱ ἄλλοι του, ἀφορισμὸ τοῦ κ. Π. Οἱ σύγχρονοι, λέγει ὁ κ. Π. Ἕλληνας λυρικοὶ ἂντι ν' ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα τοῦ «ἀντικειμενικοῦ» Σολωμοῦ, ἐστράφησαν πρὸς τοὺς ὑποκειμενικοὺς Γάλλους λυρικοὺς. Ἀντικειμενικὸς ὁ Σολωμὸς! Μήπως τάχα ἀντικειμενικὸς διότι ὑπῆρξε ἕνας ἀπ' τοὺς ὑποκειμενικώτερους λυρικοὺς, ὑποκειμενικὸς στὴ σκέψη, στὴν αἰσθητικὴ καὶ στὴν ἐκφρασὴ του ἰδίως; Ἀντικειμενικὸς (μὲ κα-

ποια ἀπὸ τὶς ἐννοίαις ποὺ δίνει στὴ λέξη αὐτὴ ὁ κ. Π.) εἶναι ὁ Βλακωρίτης, ποιητὴς ποῦ ἀπέφρω; περισσοτέρων ἀπὸ τὸν Σολωμὸ ψυχρὸς ἐκφράζει καὶ σ' ἀπέφρω; περισσοτέρους ἀπευθύνεται. Ἄλλ' οὔτε καὶ αὐτὸς εἶναι ὅπως καὶ ὁ πιδ ἄσημος λαϊκὸς τραγουδιστὴς ἀντικαταστατὸς, καθημερινὸς καὶ ἀνώνυμος σάν τὸν ψωμᾶ καὶ σάν τὸν μανάβη, διότι ἂν συνέβαινε αὐτὸ τότε οἱ ποιηταὶ θὰ ἦσαν ὅσοι καὶ οἱ ψωμάδες, πρᾶγμα ποῦ εὐτυχῶς δὲν συμβαίνει. Οἱ καλλιτέχναι εἴτε χωριάται εἴτε ἀστοὶ εἴτε ἀριστοκράται, ἀτομικὴ εἶναι καὶ τὴν ἀτομικότητά τους ἐκφράζουν. Πίσω ἀπ' ὄλους τοὺς ἥρωας τοῦ Σκίτσπηρ ὑπάρχει ὁ Σκίτσπηρ. Τῶν δικῶν του αἰσθημάτων καὶ πηθῶν τὸ βάθος καὶ τὴν ἐνταση ἔχουν τὰ αἰσθημάτα καὶ τὰ πάθη τῶν ἔργων του, μὲ τὴ δικὴ του γλῶσσα μιλοῦν. Ὅλα τ' ἄλλα, στὰ δράματά του, εἶναι τεχνητὰ (γιὰ τὶς οὐσιαστικὰς ἀνάγκαις τοῦ λογοτεχνικοῦ εἶδους) προβολὲς τοῦ ἀτόμου του, σὲ μιὰ πλαστὴ ἄλλ' ὀλοζώντανη, ἐπειδὴ ἀκριβῶς εἶναι αὐτοῦσι τὸ ἀτομὸ του, ἀντικειμενικότητα. Εἶναι μῦθος, ὅλα τ' ἄλλα, ὅπως μῦθος ἦταν καὶ γιὰ τὸ Σολωμὸ, μῦθος ὅμως ὅπου θὰ κλεισε τὴν ψυχὴν του ὀλην, οἱ Ἐλευθεροὶ πολιιορκημένοι.

Θ' ἀπαντήσω κάπως συντομώτερα στὶς ὑπόλοιπαις 6 θέσεις τοῦ κ. Φ. Π. Δὲν εἶναι καὶ αὐτὲς λιγώτερο αὐθαίρεται καὶ ἀστήρικται ἀπὸ τὶς τρεῖς πρώταις. Σ' ἐποχὴς διαφθορᾶς καὶ κατκαπτώσεως σάν τὴ δικὴ μας, λέγει ὁ κ. Φ. Π., οἱ ἀγνὲς συνειδήσεις παίρνουν στάση κριτικὴ ἀπέναντι τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ἔργον των ἐνέχει τὴν σημασίαν προπαρασκευῆς εὐτυχέστερου μέλλοντος. Τέτοια κριτικὰ πνεύματα ἀνάμεινα σὲ ἄλλους ἦσαν ὁ Μπαλζάκ, ὁ Φλωμπέρ, ὁ Ἴψεν.

Εἶπα πρᾶκτῶν πόσο ἐπιπόλαιος πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς γιὰ νὰ ὀνομάζει τὴν ἐποχὴν μας διεφθαρμένη καὶ παρηκμασμένη, διότι ἔτσι τοῦ ἀρέσει ἡ τέτοιαι τοῦ φαίνεται πὼς εἶναι. Ἡ ἐποχὴ μας ἐν τούτοις (ἀρχὴς 19ου αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν ὑποθέτω νὰ ἐννοεῖ μὲ τὸ «ἡ ἐποχὴ μας» ὁ κ. Π.) γεννᾷ καὶ ἀγνὲς συνειδήσεις, ἀγνοῦ; συγγραφῆται, οἱ ὁποῖοι ὅμως εἶναι . . . κριτικοὶ, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ κ. Π. Αὐτοὶ προετοιμάζουν . . . εὐτυχέστερο μέλλον εἰς τὴν φιλολογογία, τὴν τέχνην καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα ἐν γένει.

Ὁ Μπαλζάκ, ὁ Φλωμπέρ καὶ ὁ Ἴψεν—κριτικὰ πνεύματα ἦσαν ἀγνὲς συνειδήσεις. Ἐνῶ ὁ Σέλλεϋ, ὁ Βύρων, ὁ Μπράουνινγκ, ὁ Γκαίτε, ὁ Πόε, ὁ Μτωντλαίρ, ὁ Κήτς, ὁ Πούσκιν, ὁ Βερλαίν—ποιηταὶ καὶ ὄχι κριτικὰ πνεύματα, δὲν ἦσαν. . . ἀγνὲς συνειδήσεις. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐργάσθησαν ὅσον οἱ πρώτοι γιὰ τὸ μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος! Δὲν ἔκκων ἀγῶνα λυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου ὁ Σέλλεϋ καὶ ὁ Γκαίτε, ἀλλὰ μόνον τὰ κριτικὰ πνεύματα! Αὐτὰ παρεσκευάσαν εὐτυχέστερο μέλλον γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἐνῶ οἱ Γκαίτε καὶ οἱ Σέλλεϋ, σ' ὀλη τους τὴ ζωὴ ὀμφλοσκοποῦντο ἀφοῦ ἦσαν, κατὰ τὸν κ. Π., ὑποκειμενικοὶ καὶ ὄχι ἀντικειμενικοὶ ποιηταί. Τί ν' ἀπαντήται κανεὶς; σ' ὄλα αὐτὰ; Εἶναι τὸσον προφανῶς ἀσύστατα, ὅστε θὰ ἦτο καθαρὴ ἀπόλεια χρόνου κάθε προσ-

πάθεια πρὸς ἀπόδειξιν τοῦ ἐναντίου. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κριτική στάση τοῦ Ἴψεν, τοῦ Φλωμπέρ καὶ τοῦ Μπαλζάκ ἀπέναντι τῆς ζωῆς κανεὶς δὲν τὴν ἀμνησθεῖται. Ἦσαν καὶ οἱ τρεῖς (ὀλιγώτερο τοῦ Φλωμπέρ καὶ τοῦ Ἴψεν ὁ Μπαλζάκ καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸν Φλωμπέρ ὁ Ἴψεν) κριτικὰ πνεύματα, ἀλλὰ προπαικτὸς (καὶ αὐτὸ τὸ λησμονεῖ ὁ κ. Π.) **δημιουργοί**. Τὴν ἐποχὴ τους ἐκλείταν στὸ ἔργο τους, καλὴ ἢ κακὴ, καὶ γι' αὐτὸ **κυρίως** ἔχουν σημασία, καὶ ὄχι διότι προπαικτέοντες εὐτυχέστερο μέλλον (πρᾶγμα ἄλλωστε ἐντελῶς ἀβέβαιο) γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Καὶ αὐτὰ μὲν ὑποστηρίζει ὁ κ. Π. ὅσον ἀφορᾷ τὰ κριτικὰ πνεύματα. Γιὰ τοὺς μὴ κριτικούς τοὺς προικισμένους μὲ **ποιητικὴ διάθεση** λέγει (θέσις 5η), ὅτι ἐπειδὴ λόγῳ ἐλλείψεως ἰδανικῶν δὲν ἐμποροῦν ν' ἀνκνεωθοῦν, ἀφοῦ καταναλώσουν τὸ **ελάχιστον** ποιητικὸν τῶν ἀπόθεμα (τὸ ἀποτελούμενο ἀπὸ πλήρη καὶ ἐκλεπτυσμένη λαγνεῖα) ἢ ἐπαναλαμβάνονται ἐπ' ἀπειρον ἢ ἐξαφανίζονται. Θὰ ἤθελα νὰ μοῦ εἰπεῖ ὁ κ. Π. διατὶ καὶ ἂν ὁ Πίνδαρος π. χ. ἢ ἡ Σαπφὸ παρουσιάζουν στὸ ἔργο τους περισσοτέρην ἢ συχνωτέρην **ἀνανέωσιν** ἀπὸ ὅσων παρουσιάζουν στὰ δικά τους ὁ Γκαίτε ἢ ὁ Κήτης. Καὶ εἶναι βέβαιος τάχα ὁ κ. Π., ὅτι ἦτο ελάχιστον τὸ ποιητικὸν ἀπόθεμα τοῦ Σέλλεϋ ὀλιγώτερον τοῦ ἀποθέματος τοῦ Σιμωνίδου π. χ., ελάχιστο τὸ ἀπόθεμα τοῦ Βερλαίν; Ἄ ὄχι, πρὸς θεοῦ! Ὅταν πρόκειται νὰ κρίνουμε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ πράγματα, ἄς μὴν τὰ κρίνουμε καλλιτέρα. Ὑπάρχουν τότε ἐπαγγέλματα ἐπιπερότερα (ὁ κ. Π. εἶναι πρακτικὸς ἀνθρώπος) ἂν μὴ τι ἄλλο, ἀπὸ τοῦ κριτικοῦ. Γιατὶ νὰ ἐπιμένουμε χωρὶς λόγο στὴν κριτικὴ; — Τὴν θανάσιμη πλήρη των καὶ τὴν ἐκλεπτυσμένη των λαγνεῖα, πολλοὶ βέβαια νεώτεροι ποιητὴ ἐτραγουδῆσαν στὰ ἔργα των. Ἀλλὰ μήπως αὐτὲς **ἀποκλειστικῶς** ἐτραγουδῆσαν ἢ μήπως νομίζει ὁ κ. Π. ὅτι ἔπρεπε νὰ τις ἀποκλείσουν ἀπὸ τὴν τέχνη των περιορίζοντάς τες στὴ σφαῖρα τῆς ζωῆς; Δὲν εἶναι ἢ πλήρως ἀνθρώπινο συνείδημα, καθημερινό, παντοτεινό, ἀπραξία ὅπως καὶ ἡ λαγνεῖα (ὁ πόθος ὁ σαρκοῦς), ἢ ἐκλεπτυσμένη, φυσικὰ, ἀφοῦ δὲν εἴμαστε πλέον πρωτόγονοι, στὴν ποίησιν καὶ στὴ ζωὴ μας; τοῦλάχιστον, ἂν ὄχι στὴν κριτικὴ; Γιατὶ λοιπὸν τις καταδικάζει ὁ κ. Π.; — Εἰς τὴν 6ην θέσιν τοῦ κ. Π. ἰσχυρίζεται ὅτι οἱ Γάλλοι ρωμαντικοὶ καὶ μεταρρωμαντικοὶ ποιητὴ ἐκτός τῶν ἄλλων κακῶν πού ἐπροξένησαν, κατώρθωσαν νὰ διαστρεβλώσουν σὲ τέτοιο βαθμὸ τὴν ἐννοίαν τοῦ ποιητοῦ, ὥστε ποιητὴς νὰ μὴ θεωρῆται πλέον ὁ ἀντικειμενικός, ἀλλ' ὁ ὑποκειμενικός, ποιητὴς—ἡμίθεος «καταδικασμένος νὰ δοῖ ἐν ἐρήμῳ, μόνος καὶ ἀκατανόητος».

Ἄν ὑπῆρξε ποιητὴς ὄχι τῆς ἐρήμου, ἀλλὰ τοῦ «μεῖντα-νίου», τῆς πλατείας τοῦτέστι, ποιητὴς ὄχι ἀκατανόητος, ἀλλὰ νοητὸς ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον, ὁ ποιητὴς αὐτὸς ἦτο ὁ Victor Hugo, ὁ ἀρχηγὸς τῶν γάλλων ρωμαντικῶν. Τὸ ἴδιον καὶ ὁ Δαρμπτίνος καὶ ὁ Musset. Μόνον ἴσως ὁ Βινύ, ὁ ἰδεολογικώτερος καὶ φιλοσοφικώτερος, ἦτο καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι καὶ σήμερον, λιγώτερο προσετός στοὺς πολλούς, ἀ-

πὸ τοὺς τρεῖς προηγούμενους. Ἡ 7η, 8η καὶ 9η θέσεις τοῦ κ. Π. συνοψίζονται εἰς τὸ ὅτι μόνη ποίησις ἀξία λόγου εἶναι ἡ δημοτικὴ. Αὐτὴ μόνη ἀπὸ ἀνάγκη ἐκφράσσει ὕψηλων πόθων πηγάζει, σ' αὐτὴν μέσῳ ζεῖ κλεισμένος, ὀλόκληρος ζωντανὸς κόσμος καὶ ὅλη ἡ φύσις ἀναπλασμένη, αὐτὴ μόνη δημιουργεῖται ἀπὸ ποιητὰς ἀνώνυμους, καθημερινούς καὶ ἀντικαταστατούς (γιὰ τὸν λαὸ τὸ τραγοῦδι εἶναι κάτι πού μπορεῖ νὰ συνθέσῃ ὁ καθένας κάθε ὥρα καὶ στιγμή). Ὅταν ὁ Κήτης εἴκοσι χρόνων ἔγραφε τὴν ὠδὴν τοῦ στ' Ἀηθόνι, δὲν ὑπῆκουε σὲ ἀνάγκη, καὶ ὑπῆκουε σὲ ἀνάγκη ὁ λιανστραγουδιστὴς τῆς Ρόδου ἢ τῆς Καρπάθου «πῶχει τὴν κάψα τὴν πολλὴ καὶ τὸ πολὺ τὸ ντέρτι»! Καὶ ὁ Μενιάτης ὁ μοιρολογητὴς ἐκφράζει στὰ μοιρολόγια του ὑψηλότερους πόθους πρ' ὅτι ὁ Γκαίτε στὸν Γανυμήδη, στὸν Προμηθεῖα ἢ στὸν Β' Φάουστ!

Τέτοιες ἀνοητίαι: ὑπὸ τύπον σοφῶν εἶμαι βέβαιος ὅτι πρώτη φορά τυπώνονται ἀφότου ὑπάρχει τύπος. Στὴν δημοτικὴ ποίησιν ζεῖ ὀλόκληρος ζωντανὸς κόσμος καὶ ὅλη ἡ φύσις ἀναπλασμένη. Καὶ δὲν ζεῖ ζωντανὸς κόσμος (ἔστω καὶ μισός, ἂν ὄχι ὀλόκληρος, ἔστω καὶ ἐν τέταρτον ζωντανὸς κόσμος) στὸ ἔργο τοῦ Χάινε! Ψόφιος ἀνθρώπος πονεῖ καὶ κλαίει καὶ γελᾷ, μελαγχολεῖ καὶ παραπονιέται, εἰρωνεύεται καὶ καταριέται, στὰ ἐρωτικὰ του τραγοῦδια; Καὶ δὲν εἶναι ζωντανὸς ὁ ἀνθρώπος πού ἦταν τόσος ὁ παλμός του, ὥστε ἔκανε ὀλότρεμο τὸν στίχον του ἀπ' τὸν πόνον του; Ἄλλ' εἰς τὴν δημοτικὴ ποίησιν ζεῖ ἀναπλασμένη ἡ φύσις, ἐνῶ στὴν ἄλλη, τὴν μὴ δημοτικὴ, δὲν ζεῖ. Ἡ δὲν ἔχει δικαίωσιν πρὸς μόνον δημοτικὴ ποίησιν ὁ κ. Π. (πρᾶγμα πού δὲν πιστεύω) ἢ πρέπει νὰ εἶναι πολὺ ἐπιπόλαιος, γιὰ νὰ λέγει, ὅτι δὲν ἀνέπλασαν τὴ φύσιν στὰ ἔργα των πρὸς μόνον οἱ δημοτικοὶ τραγουδισταί. Ποιὸς λαϊκὸς τραγουδιστὴς ἀνέπλασε τὴν ἀνθρώπινη φύσιν ὅπως ὁ Σαίξπηρ, καὶ τὴν ἄψυχη, ὅπως ὁ Χουτμάν, ἢ ὁ Κλωντέλ, γιὰ ν' ἀναφέρω τρεῖς μόνον, ἂν καὶ ἀπείρους θὰ μπορούσα ν' ἀναφέρω;

Τέλος ὅσον ἀφορᾷ τὸ ζήτημα, ὅτι ἡ δημοτικὴ ποίησις εἶναι ἀνώτερη ἀπ' τὴν ἄλλη ἐπειδὴ εἶναι ἀνώνυμη, καθημερινὴ καὶ ἀντικαταστατὴ καὶ ὁ καθεὶς μπορεῖ κάθε ὥρα καὶ στιγμή νὰ τὴ συνθέσῃ, ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ κ. Π. νὰ τοῦ ὑπενθυμίσω, ὅτι κάθε ὥρα καὶ στιγμή μπορεῖ νὰ γράφῃ κανεὶς ἐπάνω σὲ ὄρισμένους τύπους λιανστραγοῦδα, ἀλλ' ὄχι καὶ τὴ θεῖα Κωμωδία, ἔργο οὔτε ἀνώνυμο, οὔτε ἀντικαταστατό, οὔτε καθημερινό, ἔργο οὔτε ὥρας, οὔτε στιγμῆς, καὶ ὅμως ἕνα ἀπὸ τὰ δύο-τρία ὠραιότερα ποιήματα πού ἀνάδρυσαν ἀπὸ ψυχὴ ἀνθρώπου.

Λυποῦμαι, διότι ἀνυπακούστος νὰ θίξω πολλὰ ζητήματα, δὲ μπόρεσα νὰ εἶμαι ὅσο θὰ ἔπρεπε ἀναλυτικῶς καὶ ἐκτενῶς.

ΚΛΕΩΝ ΠΑΡΑΣΧΟΣ

EUGÈNE CLÉMENT

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

(ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ)

(Πρὸ λίγου καιροῦ ἐκδοθήκανε στὸ Παρίσι, σὲ δύο κομμάτια τὸν οἶκον P. Chiberre, τὰ «Ἐκλεκτὰ Ἔργα» τοῦ Κωστή Παλαμά, μεταφρασμένα γαλλικὰ ἀπὸ τὸν κ. Εὐγένιον Κλεμάν, καθηγητὴ τῆς Νικαίας, μὲ πρόλογο τοῦ Φιλέα Λεμπέγκ καὶ κριτικὸ σημεῖωμα τοῦ μεταφραστῆ γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Παλαμά. Στους δύο αὐτοὺς τόμους περιλαμβάνονται ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ σημαντικώτερα ποιητικὰ βιβλία τοῦ Παλαμά, ὀλόκληρον τὸ διήγημα «Ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ», μερικὰ ἄλλα ἀπὸ τὰ καλύτερὰ του διηγήματα καὶ ἕνα κομμάτι ἀπ' τὴν «Τρισυγγενή». Γιὰ τὴς μεταφράσεις αὐτὲς, ὅλες καμωμένες σὲ ὁμορφονομικὸν πεζὸν λόγο, μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ, ὅτι ἀποτελοῦν μιὰ σοφὴ καὶ ἐμπνευσμένη συγχρόνως ἐργασία, πού πρέπει νὰ καταλογιστεῖ στὸ ἐνεργητικὸν τοῦ κ. Κλεμάν.—Ἀπὸ τὴς πρώτες σελίδες τῶν «Oeuvres choisies» μεταφράζουμε παρακάτω τὴν ἀξιόλογον μελέτην τοῦ σοφοῦ καθηγητῆ γιὰ τὸν Παλαμά, παραλείποντας τὴς βιογραφικὰς καὶ βιβλιογραφικὰς πληροφορίες καὶ λεπτομέρειας.—I. M. Π.)

Στὴ μελέτη του γιὰ «Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλη» ὁ Κωστής Παλαμάς διακρίνει δύο τύπους γενικούς, πού, καθὼς λέει, κλείνουν μέσα τους ὅλη τὴν ποίησιν: τοὺς φιλοσοφους καὶ τοὺς ζωγράφους ποιητῆς. «Ἴσως, προσθέτει, μπορεῖ κανεὶς νὰ ὀνομάσῃ μεγάλους ποιητῆς ἐκείνους πού συνδυάζουν τὰ δύο αὐτὰ γνωρίσματα σὲ ἴσο βαθμὸ δυνάμεως καὶ λαμπρότητος». (1) Φαίνεται, πὼς ὁ ποιητὴς—κριτικὸς ἔχει ἀπλὰ ὀρίσει σ' αὐτὲς τὴς γραμμὰς τοὺς κυριώτερους χαρακτηριστοὺς τοῦ ἴδιου τοῦ ἔργου του.

Ἐκεῖνο, πού εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πέφτει στὴν ἀντίληψιν κάθε ἀναγνώστη, πού λαβαίνει τὸν κόπον νὰ ἐπικοινωνήσῃ πρὸς τὸ ἔργο τοῦ Παλαμά, μὲ τὴν προσοχὴν πού τοῦ ἀξίζει, εἶναι ἡ ὑψηλὴ διανοητικότης αὐτῆς τῆς ποιήσεως. Γιατὶ ἡ ποίησιν αὐτὴ μελετᾷ ὅλα τὰ προβλήματα καὶ στέκεται μπροστὰ σ' ὅλα τὰ αἰνίγματα ἀνήσυχη. Ἡ φύσιν μὲ τοὺς ἀναλλοίωτους νόμους τῆς καὶ τὴς μοιραῖες τῆς δυνάμεις, ὁ ἀνθρώπος μὲ τὴς μεγαλοπρέπειας καὶ τὴς ταπεινότητες του, μὲ τὴς φροντίδες καὶ τὰ ὄνειρά του, τὰ πάθη πού τὸν ὑποδουλώ-

(1) Σημ. Τὸ μικρὸ αὐτὸ ἀπόσπασμα εἶναι παρμένο ἀπὸ μιὰ πολὺ παλιὰ μελέτην τοῦ Παλαμά γιὰ «Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλη», ὅπως σημεῖώνει καὶ ὁ ἴδιος ὁ κ. Κλεμάν παραπάνου. Θὰ ἔπρεπε, βέβαια, νὰ χρησιμοποιήσω αὐτοῦσια τὰ λόγια τοῦ ποιητῆ, ὅπως ἔκαμα γιὰ ὅλα τὰ παρακάτω ἀποσπάσματα. Ἀνευχεῖς ὅμως «Τὸ ἔργον τοῦ Κρυστάλλη» εἶναι ἀνεύρετο σήμερον. Κι ὁ ἴδιος ὁ ποιητὴς, πού τοῦ ζήτησα φιλικὰ νὰ μὲ βοηθήσῃ σ' αὐτὴ τὴν περίστασιν, δὲ μπόρεσε, γιὰ τὸ μοναδικὸ ἀντίτυπον πού κράτησε τὸ ἔχει δανείσει σὲ λογιὰ κυρία τῆς πόλεως μας. Μὲ πληροφορήθη ὅμως, πὼς ἡ μελέτην του αὐτὴ εἶναι γραμμένη σὲ καθαρεύουσα, ὅπως φαίνεται, ἄλλως τε καὶ ἀπὸ τὸ τελικὸν τοῦ τίτλου τῆς.— Ὁ μεταφρ.

νουν, οἱ ἐνέργειες πού τὸν ἐλευθερώνουν, ὁ ἀνθρώπος μὲς στὴν οἰκογένεια, ὁ ἀνθρώπος μὲς στὴν πολιτεία καὶ ὡς τὴς τρικυμισμένες ἀβύσσους τοῦ ὑπερέραν, δὲν ὑπάρχει κανένα ἀπὸ τὰ αἰώνια αὐτὰ θέματα, πού νὰ μὴ σταματᾷ καὶ νὰ μὴ ταραῖζει τὴ μούσα τὴ στοχαστικὴν τοῦ Παλαμά. Ἄς ἀκούσοιμε τὴν ἴδια τὴν ὁμολογίαν τοῦ ποιητῆ: «Ἡ καρδιά μου εἶναι γιομάτη ἀπὸ νοῦ, λέει μὲς στὸν πρόλογο τοῦ «Δωδεκάλογου τοῦ γύφτου», τὰ καρδιοχτύπια τῆς εἶναι ἀπὸ ἰδέα... Θέλω νὰ κλείσω μέσα στὸ στίχον μου τοὺς πόθους καὶ τὰ ερωτήματα τοῦ παντοτινοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ πλίτη τὴς ἔγνοιες καὶ τοὺς φανατισμούς. Δὲ μπορεῖ νὰ εἶμαι μονάχα ὁ ποιητὴς τοῦ ἑαυτοῦ μου. Εἶμαι ποιητὴς τοῦ καιροῦ μου καὶ τοῦ γένους μου» καὶ ὅτι μέσα μου κρατῶ δὲ μπορεῖ νὰ χωριστεῖ ἀπὸ τὴν ἔξω πλάσιν».

Στὴν ἕκτασιν ἑνὸς τέτοιου προγράμματος, βλέπει κανεὶς πὼς ὁ Ἕλληνας ποιητὴς ἀποκαλύπτει μιὰ «κρυστάλλινον ψυχὴν»—κι αὐτὸς, πού «πάλλεται» σὲ κάθε ἀντίλαλον καὶ «ξαναφέγει» σὲ κάθε ἀναλαμπή.

Ποιητὴς τῆς ἐποχῆς του, ποιητὴς τοῦ γένους του, ποιητὴς τοῦ ἑαυτοῦ του, νὰ τί θέλησε νὰ γίνῃ καὶ νὰ τί ἔγινε ὁ Παλαμάς.

Εἶναι, ἀναμρίβωλα, ἕνας ποιητὴς τοῦ αἰῶνα του. Δέχεται, δὲ λέω ὅτι ὑφίσταται, ὅλες τὴς φιλοσοφικὰς, ἐπιστημονικὰς, φιλολογικὰς ἐπιδράσεις τοῦ καιροῦ του. Παρασκευασμένο ἀπὸ ἕνα πλούσιον διάβασμα, τὸ ἐνεργητικὸν καπερίεργον πνεῦμα του, ξαίρει ὅλη τὴν κίνησιν τῆς σύγχρονης σκέψεως καὶ ἐφαρμόζει σ' αὐτὴ τὴν κίνησιν τὸν ἴδιον του στοχασμόν. Ξαναβρίσκει κανεὶς μὲς στὰ τραγοῦδια του τὴν ὀδυνηρὴ σύγκρουσιν τῶν ἀντιθέτων διδασκαλιῶν, τὴν πίστην καὶ τὴν ἀμριβολίαν, τὴν ἀποθάρρυνσιν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν, πάντα τὸ πάθος γιὰ τὴν ἀλήθειαν, πάντα τὸ πάθος γιὰ τὴν ὁμορφίαν. Ἡ πολυμαθεία του ἀγκυλιάζει ὅλες μαζί τὴς ἀρχαῖες καὶ τὴς νέες λογοτεχνίας: ἔχει ἰδιαίτερα μελετήσῃ ὅλες τὴς θεωρίας, ἔχει ἐμβαθύνει σ' ὅλα τὰ μεγάλα ἔργα πού ἐτλούσαν τὴ λογοτεχνικὴν περιοχὴν τῆς Εὐρώπης ἐδὼ καὶ ἕνα αἰῶνα καὶ ἔχει ἀνοίξει κάποιους ὀρίζοντες στὴν ποίησιν ἀνεξερεύνητους. Ἀλλὰ, πολὺ προσωπικὸς γιὰ νὰ ὑποταχθεῖ στὴ στενὴν πειθαρχίαν ὀποιασδήποτε θεωρίας, χύνει γιὰ δευτέρην φορά τὴς βιβλιακὰς του ἐντυπώσεις στὸ χωνευτήρι τῆς πρωτοτυπίας του, μὴ κρατῶντας ἀπὸ κάθε μιὰ παρὰ ὅτι ἐναρμονίζονται πρὸς τὸ πρόσφατον ἀντικείμενον τῆς ἐμπνεύσεώς του. Ἔτσι μπορεῖ κανεὶς σ' ἕνα του ποίημα νὰ συναντήσῃ τὴν πολυλογία καὶ τὴν πυκνὴν ἀπλοχωρίαν, πού σὰ νὰ μᾶς θυμίζει τὴς ραγδαῖες καταβισιὰς τῶν μεγάλων ρωμαντικῶν, σ' ἕν ἄλλο του τ' ἀκριβομετρημένα διαγράμματα τῶν παρνασιακῶν δασκάλων, σὲ κάποια ἄλλα, ἀρχετὰ σπάνια, τὴ φωτεινὴν ἀπλοχίαν τῶν

ἀρχαίων προτύπων και σ' ἄλλα, περισσότερα, τις ξεχωρισμένες, μὰ κι ἀποσκευασμένες μορφές και τῆ διακριτικῆ, ἀλλὰ βαθιά, μουσικῆ τῆς λύρας τῶν συμβολιστῶν. Πρέπει ἐν τούτοις νὰ ὁμολογήσουμε, πὼς κι ἂν ὁ ποιητῆς μας δείχνει μιὰ φανερώτατη προτίμηση στὸ σύμβολο, κυρίως μετὰ τοῦς: «Ίαμβους και τοῦς Ἀνάπαιστους», δὲν παρουσιάζει σὲ μικρότερο βαθμὸ μιὰν ἀσυνείθιστη ποικιλία ἐμπνεύσεως και ἐκτελέσεως και μιὰ προσωπικότητα, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ κάθε ὑποταγῆ σὲ ξένες ἐπιρροές και ξένα θέλητρα. Καὶ τοῦτο γιατί τὰ ζωηρὰ νερὰ τοῦ τραγουδιοῦ του ἀναβλύζουν ἀπὸ μιὰ πηγὴ καθαρῶτα ντόπια και ἑλληνικῆ.

Εἶναι ὁ ποιητῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, ὅσο κ' οἱ μεγάλοι του προκατοχοί, ὁ Σολωμὸς κι ὁ Βαλαωρίτης, και θὰ τολμοῦσα νὰ πῶ σ' ἕνα ψηλότερο βαθμὸ, γιατί ἀπὸ τῆ μιὰ μεριὰ ἢ δυνατῆ συνθετικῆ μεγαλοφυΐα τοῦ Σολωμοῦ, μαζεύοντας σημαντικώτατα κ' ἐπιβάλλοντα ὑλικά, δὲν κατασκεύασε παρὰ ἕνα μικρὸ μέρος τοῦ οἰκοδομήματος ποῦ εἶχεν ὄνειρευθεῖ· κι ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ ἢ πατριωτικῆ ἔξαρση τοῦ Βαλαωρίτη, μαγεμένη ἀπὸ τὸ κλέφτικο ἰδανικὸ, φαίνεται πὼς εἶναι πολὺ ἀποκλειστικὰ μέσα σ' αὐτὸ περιωρισμένη. Ὁ Παλαμᾶς, ἀντίθετα, ἔχει ἀληθινὰ «κλείσει μέσ'» τὴν καρδιά του ὅλη τὴν Ἑλλάδα: τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, τὴ βυζαντινὴν Ἑλλάδα, τὴ νέαν Ἑλλάδα, μετὰ τὰ φωτεινὰ ἢ σκοτεινὰ χρονικά τους, τὴ συνέχεια τῶν παραδόσεων και τῶν μύθων τους· τὴν αἰώνιαν Ἑλλάδα, μετὰ τὸ λαμπρὸ και λεπτότατο πνεῦμα της, μετὰ τὴν καθαρότητα τοῦ οὐρανοῦ της και τὴν γραφικότητα τῶν τοπίων της. Μήπως προτοῦ γράφει τὸ μεγαλόπρεπο ἐπικολυρικὸ ποίημα τῆς «Φλογέρας τοῦ Βασιλιᾶ», ποῦ εἶναι τὸ λαμπρότερο νεώτερο ὑψωμένο στὴ δόξα τῆς μητέρας Ἑλλάδας ἀπὸ ἕνα μεγαλοφυῆ παιδί της μνημεῖο, δὲν ἐτραγοῦδησε τὸ ἀκτινοβόλημα τοῦ ἀθηναϊκοῦ πνεύματος μέσα στὸν «Ὑμνον εἰς τὴν Ἀθηναῖν», τὸν σοβαρὸ, εὐλαβῆ αὐτὸν ὕμνο, ποῦ εἶναι ὄλος ἠλιοφωτισμένος σὰ μιὰ πομπὴ τῶν Ἀρχαίων Παναθηναίων κ' εἶναι ὀλόκληρος ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὴ θερμὴ και μουσικῆ πνοὴ τῶν ὕμνων τῶν διηρικῶν; Καὶ μέσ' στὸ «Δωδεκάλογο τοῦ γύφτου» δὲ μᾶς δίνει τὸ ρῆγος τῆς ἀσυναίσθητης ἀγωνίας τοῦ Βυζαντίου, τὸ ἀγωνιῶδες δράμα τῶν προσεχῶν συμφορῶν, τὸ τραγικὸν ὄραμα, πὸ μὲν τὸ ἀπαλύνει και τὸ γλυκαίνει ἢ μακρινὴ ἀγνὴ λάμψη τῆς ποθητῆς ἀναστάσεως; Τέλος «Ὁ θάνατος τοῦ παλληκαριοῦ», τὸ τόσο συγκινητικὸ μετὰ τὴν ἀφελῆ ἀτλότητά του διήγημα, και τὸ πρωτότυπο και παθητικὸ δράμα τῆς «Τρισευγένης» εἶναι πίνακες τῆς ἑλληνικῆς χωριάτικῆς ζωῆς, ὅπου παρουσιάζεται στὸ πρῶτο ἐπίπεδο ἢ ζωγραφικὰ καθαρὰ ἑλληνικῶν χαρακτήρων. Ἐξ ἀπὸ τὸν «Τάφος», μακρόσυρτο και μοναδικὸ λυγρὸ πένθος, βρίσκει κινεῖς μέσ' σ' ὅλα τὰ βιβλία του κομμάτια ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἰδέα ἢ ἀπὸ μιὰν ἀποψη τῆς ἰδέας αὐτῆς. Ὀλόκληρη ἢ ἑλληνικὴ ἰδέα ζεῖ κι ἀντιλάμπει μέσα στὸ ἔργο του, μετὰ τις φιλοδοξίες της, τοῦς πόρους τῆς, τῆς ἐλπίδες της, τῆς ἀρετῆς και τὰ ἐλαττώματά της.

Μ' αἴς μὴν ξεγνοῦμε, πὼς ἡ ποίηση τοῦ Παλαμᾶ πηγάζει πρὸ παντὸς ἀπὸ τὴ σκέψη τῆς λυρικῆς και πὼς ἡ οὐσία τοῦ λυρισμοῦ, εἶναι ἡ ἀποκάλυψη τοῦ ἴδιου τοῦ προσώπου τοῦ ποιητῆ, τύπου και ὑποδείγματος τῆς παγκόσμιας ἀνθρωπότητος. Κι ἀκόμα πὼς ὁ ποιητῆς τῆς «Ἀσάλευτης ζωῆς» κ' ἰσὺ τῶν «Καμηίων τῆς λιμνοθάλασσας» μᾶς παρουσιάζει σὲ πολλὰ του ἔργα τὴν εἰκόνα τῆς ἴδιας του ζωῆς, τὴν ἐσωτερικότητα τῆς περὶφραγῆς και σεμνῆς μαζὶ ψυχῆς του, τῆς ἀντιθέσεως τῆς στοχατικῆς; και σύγκαιρα π' ἡγετικῆς φύσεώς του· ἐδῶ μᾶς φανερώνονται οἱ ἀναμνήσεις, οἱ ἐντυπώσεις του ἀπὸ τότε, ποῦ, ἔφηβος, ὄνειρευότανε κοντὰ στὴ γενέθλιαν ἀκρογιαλιά τοῦ ἀγαπημένου του Μεσολογιοῦ—ἐκεῖ οἱ χιρὲς κ' οἱ λύπες τῆς σπιτικῆς ὑπάρξεώς του, ἀλλοῦ ἢ ταραχῆ τοῦ πνεύματός του, ὅπου ζυμώνεται ἀδιάκοπα ὁ τρικιμισμένος τοῦ στοχασμοῦ. Μὰ ἡ λυρικὴ σκέψη βρίσκειται μακριὰ ἀπὸ τῆς εὐχάριστες αὐτῆς ἐκμυστηρεύσεις τῆς ντυμένης συχνὰ τὸ σεμνὸ πέπλο ἑνὸς συμβόλου, μέσα στὴν ἔκθεση τῆς μεγαλόπρεπης και στίς ὁμολογίες τῆς ἡγερέας, ποῦ ἀρέσανε στοῦς λυρικοῦς τοῦ τελευταίου αἰῶνα. Κ' οἱ ὁμολογίες αὐτῆς εἰσδύουν ὡς τὸ βάθος τῆς καρδιάς, ποῦ τῆς δέχεται, τρυφερῆ και ὄνειροπόλα, μέσ' ἀπὸ ἕνα δρόμο μυστηριώδη, ἕνα μονοπάτι πὸ σκιερὸ και πὸ ἀποσκευασμένο που και που.

Ὁ στοχασμὸς τοῦ φιλοσόφου, οἱ ἐπαγωγὲς ἢ τὰ συμπεράσματα τοῦ σοφοῦ εἶναι αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἐπαρκῆ διατηροῦν ὅλη τὴν ἀξία τους ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴν ἔκφραση ποῦ τὰ περιβάλλει. Γιὰ νὰ εἶναι βιώσιμο τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ πρέπει ἢ ἰδέα νὰ παίρνει χροῖμα και μορφὴ κάτω ἀπὸ τὸ ψαλλίδι ἢ τὸ πινέλο τῆς φαντασίας, νὰ θερμαίνεται, νὰ ζῶ ογονεῖται και νὰ ἐξαιρέται ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ αἰσθήματος, νὰ παρουσιάζεται τέλος ντυμένη μετὰ τὴ λαμπρότητα τῆς τέχνης και μετὰ τὴν ὁμορφιὰ τοῦ λόγου.

Τὸ δυνατὸ θέλητρο, ποῦ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ Παλαμᾶ προέρχεται ἀκριβῶς ἀπὸ μιὰν ἀσυνείθιστη δύναμη φαντασίας, ποῦ ἀντικειμενικοποιεῖ τὴν ἰδέα, τὴ σχεδιάζει σὲ εἰκόνα ἢ τὴ συμπυκνώνει σὲ ἀγαλμα, τὴ ζωγραφίζει σὲ πίνακα, δίνει στὸν πίνακα τῆς ἀπόψεως τοῦ μύθου, στὸ μῦθο τὸ βάθος τοῦ συμβόλου τὸ περιεκτικὸ. Ἄς ξαναδιαβάσουμε, ἀνάμεσα σὲ χίλια ἄλλα ὑποδειγματικά, τὰ «Μεγάλα ὄραματα» μέσ' τὴν «Ἀσάλευτη ζωῆ», τὸ «Παραμῦθι τοῦ Ἀγέλαστου» στὸ «Δωδεκάλογο», «τὸ τραγοῦδι τοῦ Παρνασοῦ» στὴ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ», τὴν «Ἀφροδίτη στὸν Πυγμαλῶνα» στὴν «Πολιτεία και τὴ Μοναξιά». θὰ ἐκπλαγοῦμε γιὰ τὴ γοητευτικὴ γονιμοποίηση τοῦ αὐστηροῦ στοχασμοῦ μετὰ τὴ δημιουργικὴ και λαμπρὴ φαντασία.

Ἐκεῖνο, ποῦ ἀκόμα περισσότερο γοητεύει μέσα στὴν ποίηση τοῦ Παλαμᾶ, εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ἡ αἰσθηματικότης δὲ χωρίζεται ποτὲ ἀπὸ τὴ διανοητικότητα. Ὁ ποιητῆς αὐτὸς τῆς ἰδέας δὲν αἰσθάνεται καμμιὰν εὐχαρίστηση γιὰ τὴ χρωματίζει· παθαίνει γι' αὐτῆ, τὴν ἀγαπάει μ' ὅλη του τὴν ψυχὴ, τὴ λατρεύει μ' ὅλη του τὴν ἐνθουσιασμένη

θέρημη. «Δέχομαι τὴ λατῶρα τοῦ στοχασμοῦ, καθὼς τὸ παλληκῶρι δέχεται τὸ φιλὶ τῆς ἐρωμένης του». Ἀπ' αὐτὸ προέρχεται μιὰ παράδοξη και διεισδυτικὴ φωτιὰ, ποῦ κυκλοφορεῖ μέσ' σ' ὅλο τὸ ἔργο του, ὅπως τὸ αἷμα στίς ἀρτηρίες, φέροντας ὁλοῦθε τὴ θέρημη και τὴ ζωὴ. Ἡ ἔντονη αὐτῆ συγκίνηση, ἢ γεμάτη ἀπὸ μιὰ τέτοια εἰλικρινῆ ζέση, ποῦ ἀποκλείνει κάθε στόμφο και κάθε ἔμφαση, δὲ φανερόνεται μονάχα μέσ' στὰ καθαρὰ αἰσθηματικῆς ἐμπνεύσεως ποιήματά του· ἐμπνεύσει κι αὐτὰ ἀκόμα, ποῦ φαίνονται πὼς ἀναβλύζουν ὀλόκληρα ἀπὸ τοῦ πνεύματος τῆς σπουδῆς. Αἰσθάνεται κανεὶς μέσα σ' αὐτὰ τὴν παλλόμενη πίστη τοῦ ἀπόστολου, τοῦς θαρραλέους ἐνθουσιασμοῦς και τὴν αὐταπάρηση τοῦ πολεμιστῆ, ποῦ ἀγωνίζεται γιὰ τὴ νίκη τῆς ἀλήθειας. Στὸ σημεῖο αὐτὸ οἱ συλλογῆς τῆς «Ἀσάλευτης ζωῆς», τοῦ «Δωδεκάλογου τοῦ γύφτου», τῆς «Πολιτείας και τῆς μοναξιάς», χωρὶς νὰ μιλήσουμε γιὰ τῆς ἄλλες, μᾶς προσφέρουν κομμάτια κατ' ἔξοχὴν χαρακτηριστικά.

Στίς πολυτίμες αὐτῆς ιδιότητες, ποῦ ἀπαρτίζουν τὴν ποιητικὴν ἰδιοσυγκρασία τοῦ Παλαμᾶ προστίθεται τὸ ὑπέροχο και ἀπαραίτητο γιὰ τὸ ὀλοκληρωτικὸ τῆς μεγαλοφυΐας φανέρωμα χάρισμα, τὸ χάρισμα τοῦ λόγου και τῆς τέχνης ἢ αἰσθησιμῆς ἢ βαθιά. Μπορεῖ κανεὶς νὰ βεβαιώσει, πὼς ὁ πλοῦτος τῆς λεκτικῆς εὐρέσεως στὸν ποιητῆ μας δέχεται νικηφόρα τὴ σύγκριση μετὰ τοῦς συγγραφεῖς κάθε τόπου τοῦς φημισμένους ὡς πὸ πλούσιους ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ. Παρὰ τῆς δυσκολίας τῆς πρόσαρμογῆς, ποῦ παρουσιάζει μιὰ νεώτατη γλῶσσα, μπασμένη ἐδῶ και τόσο λίγο καιρὸ στὴ φιλολογικὴ ζωὴ, κατάφερε νὰ τελειοποιήσει τὸ στοιχειῶδες αὐτὸ ὄργανο, νὰ τὸ μετασχηματίσει, νὰ τὸ δημιουργήσει κατὰ ἕνα τρόπο μετὰ τὴ δυνατῆ τῆς μεγαλοφυΐας προσπάθεια, νὰ ἐπωφεληθεῖ ἀπ' ὅλα τὰ μέσα, ποῦ τοῦ παρέιχαν ἢ φυσικὴ εὐκαμψία κ' ἢ δροσερῆ νεωτερικότητος τοῦ λαϊκοῦ· τοῦτου τόσο θελκτικοῦ και τόσο ἐκφραστικοῦ ἰδιώματος, νὰ τὸ καταστήσει τέλος ἱκανὸ νὰ φτάει σ' ὅλες τῆς ἀπόκρημνες ἄκρες τοῦ στοχασμοῦ, νὰ εἰσδύει σ' ὅλα τὰ βάθη τοῦ αἰσθήματος.

Μιὰ κ' ἐφαρμοστικὴν ἔτσι τὸ γλωσσικὸ ὄργανο, ὁ Παλαμᾶς τὸ χρησιμοποιεῖ μετὰ μιὰ σχεδὸν ἀλάθευτη τέχνη, καμμένη ἀπὸ τάλεντο κι ἀπὸ τόλμη και συνείδηση εὐλαβῆ. Ἡ τέχνη αὐτῆ, ἂν και πολυποικίλη, ἐκδηλώνεται συχνότερα πίσω ἀπὸ δυὸ μορφές: πότε εἶναι ἢ πλατιά, κυματιστὴ σύνθεση, ποῦ ἐπιδέχεται μιὰν ἀπλόχωρη ἀνάλυση, ποῦ χύνει ἀφθονα τὸ κύμα τῶν εἰκόνων και τῶν ἡγετικῶν, ποῦ ἀφίεται μ' εὐχαρίστηση στὰ ξεχειλίσματα τοῦ λυρισμοῦ, ὅπως και στίς ἀπέραντες παραστάσεις τῆς ἐποποιίας, πότε, ἀντίθετα, εἶναι μιὰ συμπύκνωση ποιητικῶν στοιχείων σὲ σύντομα κομμάτια, φορτωμένα ἀπὸ στοχασμοῦς κ' αἰσθήματα, ποῦ πλαγιογραφοῦνται ξαφνικά, ὅπως στὴν ἀναλαμπὴ μιᾶς ἀστραπῆς, ἐντυπώνοντας στὸ πνεῦμα ἕναν παλμό, ποῦ τῆς αὐξάνει και τῆς μεγαλώνει σὲ μιὰ περίσκεπτην ὄνειροπόληση.

Ἄς προσθέσουμε τέλος, ὅτι ὁ ποιητῆς Παλαμᾶς εἶναι στιχογράφος ἀπαράμιλλης μαεστρίας. Κανεὶς πρόδρομος ἢ σύγχρονός του δὲ σφυρηλάτησε τὸ στίχο μετὰ μιὰ τόσο βέλγη δεξιότητα. Ἐκαμε γιὰ τὸ μεγάλο πολιτικὸ στίχο (τὸν δεκαπεντασύλλαβο, καταγόμενο ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο ἰαμβικὸ καταληκτικὸ τετράμετρο), ὅ,τι ὁ δικός μας; ὁ Victor Hugo γιὰ τὸν γαλλικὸ ἀλεξανδρινό· τὸν ἀπάλυνε, τὸν ἐξάρθρωσε γιὰ νὰ τοῦ δώσει ἕνα ρυθμικὸ και μουσικὸ περπάτημα ἐπιδεκτικὸ τῆς εὐνοϊκώτερης ποικιλίας τομῶν και τῶν πὸ ἐκπληκτικῶν ἀποτελεσμάτων στὴν ἀνάπτυξη τῆς ποιητικῆς περιόδου. Ἡ ἔλεια μετρικῆ του ἐπιστήμη χρησιμοποίησε και ξανάνωσε σχεδὸν ὅλους τοῦς ρυθμούς, τόσο τοῦς ἀρχαίους ὅσο και τοῦς νεώτερους· ἐδημιούργησε νέους συνδυασμοῦς στροφῶν· ἔσπρωξε μάλιστα τὴν τόλμη του ὡς τὸ σημεῖο ν' ἀναστήσει τὸ σεβάσμιο δακτυλικὸν ἐξάμετρο, ποῦ νομιζότανε γιὰ πάντα θαμμένο κάτω ἀπὸ τὸ βασιλικὸ σάβανο τῆς ἀρχαίας ἐποποιίας. Κι ἀπὸ τῆς συνθέσεως αὐτῆς ἤχων τῆς ἀτέλειωτα ποικίλης, μεγαλωμένης, γεμάτης ἀποχρώσεως, ἐνορχηστρωμένης μετὰ μιὰν ἀψευγάδιαστη τέχνη, ἔβγαλε μιὰ συγκινητικὴ ἀρμονία, σὲ πολλαπλῆς συνηγήσεις, ποῦ μᾶς κάνει νὰ διεισδύσουμε κάποτε τὴ σοφὴ βαγνερειανὴ συμφωνία.

Γιὰ νὰ συμπληρώσουμε τὸ σύντομο αὐτὸ σχέδιο μελέτης, ὅπου ἐξετάζεται πρὸ πάντων τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ, ἀνάγκη νὰ ἐκτιμήσουμε σωστὰ και ν' ἀπαντήσουμε σὲ μιὰ κατηγορία, ποῦ διατυπώνεται συχνὰ κατὰ τοῦ ποιητῆ μας ἀπὸ μέρος τῶν ἐπιπολαίων του ἀναγνωστῶν. Τὸν κατηγοροῦν, ὅτι εἶναι σκοτεινός· μερικοὶ φτάνουν ὡς τὸ σημεῖο νὰ τοῦ ἀποδώσουν ἀγροικότερα τὸ ἐπίθετο τοῦ «ἀκατανόητου». Βέβαια, δὲν ἔχουν καμμιὰ πρόθεση ν' ἀρνηθοῦν, ὅτι ὁ Παλαμᾶς εἶναι γενικὰ λίγο δυσκολοπλησίαστος. Δὲ μπαίνει κανεὶς ὀλοῖσα κι ἀπρόσκοπτα στὸ ἔργο του, ὅπως στοῦς ποιητῆς τοῦ μαντολίνο. Χρειάζεται μελέτη σοβαρῆ και μιὰ ἀρκετὰ πλατιά μόρφωση, γιὰ νὰ εἰσδύσει ὡς τὴν ἐσωτερικότητά του. Ἄλλὰ εἶναι ἔνοχος ὁ ποιητῆς γιὰ τὴν ἐλαφρότητα ἢ γιὰ τὴν ἀνεπαρκῆ κατάρτιση τῶν ἀναγνωστῶν του; Ἐκεῖνος ποῦ ἐπαναλαβαίνει χυδαιότητες και κοινούς τόπους σ' ἕν' ἀνούσιο και ἀπρόσκοπτο ὕφος, εἶναι εὐκολα καταληπτὸς ἀπὸ ὅλους. Μένει νὰ μάθουμε, ἂν αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴν ἀληθινὴν ὑπηρεσία και τὸν ὑπέροχο σκοπὸ τῆς ποιήσεως. Ἄλλ' ἐκεῖνος, ποῦ ἡ σκέψη του εἶναι ὅλη ψηλὰ κ' ἢ αἰσθητικότητος του γεμάτη ἀποχρώσεις, ποῦ θεωρεῖ τὴν ποίηση ὡς «τὴ συνθετικὴ ἔκφραση τῆς παγκόσμιας ψυχῆς», ἐκεῖνος ἀκριβῶς δίνει ὄρμη στὴν προσπάθεια ποῦ θὰ μᾶς σηκώσει ἴσα μ' αὐτόν. Εἶναι δυσκολονόητος· μᾶς ἐπιτρέπεται νὰ ποῦμε, ὅτι εἶναι σκοτεινός; Ἄς ὁμολογήσουμε, ὅτι ὁ Παλαμᾶς εἶναι ἕνας ἀπὸ τοῦς συγγραφεῖς ἐκεῖνους, γιὰ τοῦς ὁποίους κάποιοι εἶπε, ὅτι ἔχουν τὸ προτέρημα νὰ μὴν εἶναι ἀπλοὶ και μᾶς εὐχαριστοῦν τόσο περισσότερο ὅσο συχνότερα μᾶς προσφέρουν τὴ λεπτὴ κολακεία πὼς τοῦς ἔχουμε λίγο καταλάβει.

Ἐπί πλέον, ὁ ποιητὴς παρηγορεῖται φαιδρὰ γιὰ τὶς κρίσεις τοῦ πλήθους, γιατί φέρνει πιὸ ψηλὰ καὶ πιὸ μακριὰ τὴ φιλοδοξία του :

(Στέκουντ' οἱ ἄνθρωποι πάντα στοῦ λόγου μου ἀδιόφοροι τᾶνθος γιατί δὲν τὸχουν οἱ κῆποι τους κ' εἶσι σὰν τέρας τὸ βλέπουν. Ξένοι καὶ μπρὸς στὸ τραγούδι μου οἱ ἄνθρωποι, ξένοι τὸ φῶς του τάρρωστημένῃ πειράζει τὰ μάτια τους, καὶ τὰ σφαλινάνε. Κ' εἶσι στὸ σκότος ἀνόητα θαρροῦν πὼς ἡ νύχτα φωλιάζει στὰ λιοθρεμμένα τραγούδια μου κι ὄχι στὰ μάτια τους μέσα).

Μὰ ἐγὼ δὲν θέλω τὴν ἔγνοια, τὸ κοίταμα ἐγὼ τῶν ἀνθρώπων, τοῦτου καὶ κείνου τὸν ἄνθρωπο θέλω τούς ἀνθρώπους ὄχι μόνο στὸν ἄνθρωπο ἐγὼ τὸ λουλούδι τοῦ Λόγου προσφέρνω. Μένα ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς μου καὶ ἡ χάρη μου, ἡ δέσποινα Μοῦσα, τὸ μέτωπό μου βαθιὰ μὲ τοῦ Πάντα σφραγίζει τὴ βούλλα μὲ τὴ σφραγίδα τοῦ Τώρα ποτὲ.

Τελειώνουμε σ' αὐτὴ τὴ λέξη. Οἱ ποιητὲς ἐνὸς ὄρισμένου ἀναστήματος ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ μιλοῦν γιὰ τὸν αὐτὸ τους χωρὶς ὑποκριτικὴ συστολή. Τὰ τραγούδια τοῦ Παλαμᾶ μπορεῖ νὰ ξεγελοῦν σήμερα μερικὲς πεισματάρικες προκαταλήψεις, μερικὲς περιφρονήσεις ἠλιθίες. Εἶναι ὁμως προωρισμένα γιὰ τὸν δίκαιο καὶ ἀθάνατο θαυμασμό τοῦ μέλλοντος, πού θὰ χαιρετήσῃ στὸ πρόσωπο τοῦ Κωστή Παλαμᾶ μὴν ἀπὸ τὶς γνησιώτερες φιλολογικὲς δόξεις τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, τὸν μεγαλύτερο, χωρὶς ἀμφιβολία, εὐρωπαϊο ποιητὴ τοῦ καιροῦ μας.

Νίκαια, 1 Δεκεμβρίου 1919.

(Μετάφραση)

I. Μ. Π.

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΕΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

(Ἡ ἀποστολὴ μονάχα δυὸ ἀντιτύπων λαβαίνεται ὑπ' ὄψη)

ANTPEA ΛΟΓΙΟΥ: «Θλιμένα λόγια», Βιβλιοπωλεῖο Περ. Ἰατρίδου — Χίος, 1922 — Δρχ. 5. — Ἡ ἐντύπωσή μας ἀπὸ τὸ διάβασμα τῆς πρώτης ποιητικῆς συλλογῆς τοῦ κ. Λοῦζου εἶναι, ὅτι πρόκειται γιὰ ἕνα νέο ταλέντο — ἡ λέξη ἔχει τὴ θέση τῆς ὁπωσδήποτε — πού θέλει κατάρτιση καὶ προπόνηση ἀρκετὴ. Πρὸ παντός δὲ μελέτη.

Ὁ κ. Λοῦζος ἔχει μέσα του ἕνα ὄρισμένο ποσὸν συναισθηματικοῦ πλούτου, πού δὲν φαντάζομαι, ὅτι θὰν τοῦ τὸ ἀμφισδητήσῃ κανεὶς. Δὲν ἔχει ὁμως καὶ τὴ δεξιότητα τῆς ἐκλογῆς τῶν καταλληλοτέρων μέσων γιὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῶν συναισθημάτων του, δὲν κατέχει τὸ ἐκλεκτικὸ αἰσθητήριον, πού θὰ τὸν γλύτωνε ἀναμφίβολα ἀπὸ τὶς κακοτοπιές, πού δὲν κατάφερε νὰ τὶς ἀποφύγῃ σ' ὅλες σχεδὸν τὶς σελίδες τοῦ βιβλίου του, ἀπὸ τὴν πρώτη ἕως τὴν τελευταία. Στίχοις ὠραίοις δὲν εἶναι ἀπίθανο νὰ συναντήσῃ ἕνα προσεκτικὸς ἀναγνώστης μὲς στὰ «Θλιμένα λόγια». Ποιήματα ὁμως ἄρτια, θὰ βρεθῆι στὴ δύσκολη θέση νὰ ὁμολογήσῃ, πὼς δὲν ὑπάρχουν.

Ἐλλειψὴ πρωτοτυπίας, ἀδυναμία στὴ φραστικὴ ἐπιλογή, συχνότατη ἐπανάληψη κοινῶν τόπων κατὰ τρόπο κουραστικὸ, ἀσχημο μεταχειρίσῃ τῶν λέξεων, εἶναι τὰ κυριώτερα γνωρίσματα τοῦ κ. Λοῦζου, ὡς ποιητῆ. Σχετικὰ, ἀντιγράφω ἐδῶ ὀλόκληρο τὸ τραγούδι τῆς σελίδας 27.

Μ' ἕνα σοῦλι ἀγορόδινο μοῦ σκεπάζεται ἡ φύση!
Μ' ἕνα κρέμι μοῦ κρύβεται κ' ἡ χαρὰ τῆς ζωῆς.
Στὴν καρδιά μου, ὠμίνανε, δὲ μπορεῖ νὰ ζυπνήσῃ
τὸ τραγούδι μίαν γάργαρη, μεθυσιοῦ μίαν πηγῆς!

Ὅλα γύρω στολίζονται, λὲς νεκροὺς προδοδόνουν!
Τὰ δέντρα καὶ τὰ σύννεφα χαμηλώνουν στὴ γῆ...
Καὶ κρατοῦνε τὰ δάκρυα τους, πού τὰ κλάνα βουρκώνουν
γὰ ξεσπάσουν τὰ κλάματα, γὰ θλαστήσουν ἀνθοί!

Ἐπειτα αὐτὸς ὁ πεισιθνατισμὸς τοῦ ποιητῆ, πού δὲν τὸν ἀφίνει ἀπὸ τὸν πρῶτο ὡς τὸν τελευταῖο στίχο του καὶ πού προέρχεται, φανερώτατα, ἀπὸ μιὰ τραγικὴ παρεξήγηση τῆς τεχνολογίας τῶν *décadents*, καταντᾷ ἀνυπόφορος. Δὲν πρόκειται πιά γιὰ μιὰ λεπτή, εὐγενικὴ, πολὺ *subtile* καὶ *raffinée* μελαγχολία, ἱκανὴ νὰ καταστήσῃ πιὸ εὐκλήθη τὴν ψυχὴ τοῦ ἀναγνώστη καὶ συνεπὸς πιὸ ἐπιδεκτικὴ ἀνωτέρων αἰσθητικῶν συγκινήσεων, ὅπως συμβαίνει μὲ τὰ ἔργα τῶν ποιητῶν, πού στέκονται ὑποδειγματικὰ σ' αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς ποιήσεως. Πρόκειται γιὰ μιὰ θεομηνία, ἕναν κατακλυσμὸ, πού χυμᾷ ἀσυγκράτητος, ἔτοιμος νὰ καταποντίσῃ ἀνθρώπους καὶ δαίμονες. Κλείνοντας κανεὶς τὸ βιβλίο τοῦ κ. Λοῦζου, ἀν πάρει στὰ σοβαρὰ ὅσα λέει ὁ ποιητὴς, πρέπει νὰ πάει νὰ κρεμαστῆι...

Ἐνα ξεχωρισμένο γεγονός αὐτὸ, πού ἀξίζει νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ σὲ σοβαρώτερους στοχασμούς. Στὴν Ἑλλάδα τὰ ξαίρουμε ὅλα: σχολές, τεχνολογίες, ἰδεώδη, φιλοσοφικὲς θεωρίες, αἰσθητικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ συστήματα καὶ τόσα ἄλλα περιττὰ ἢ χρησιμώτατα πράγματα. Μονάχα ἕνα δὲν καταφέραμε ὡς τώρα νὰ μάθουμε: τὴ σημασία τῶν λέξεων, τὴν τεχνικὴ τους ἀξία, τὸ βάθος καὶ τὸ πλάτος τους, τὸν τρόπο τῆς χρησιμοποιήσεώς τους. Ἐτσι, προκειμένου νὰ ἐκφράσομε τὸ εὐγενέστερο καὶ θεϊότερο ἀπὸ τὰ αἰσθητικὰ πού μᾶς δόθηκαν στὴ φευγαλέα καὶ περαστικὴ αὐτὴ ζωὴ τὸν ἀνθρώπινο πόνο, μεταχειρίζομαστε τὶς λέξεις «σαπισκάραβο» καὶ «σαράβαλο» καὶ προκειμένου νὰ ἐκδηλώσομε τὴν ἀπλὴ μελαγχολία μας γράφουμε στίχους σὰν αὐτοὺς:

Χαρὰ στὸν κόσμον ἀπλώνεται κι ἀπὸ παντοῦ τὸν ζῶνει,
ἀπὸ παντοῦ ἀναδίνεται ὀρμη γερῆς ζωῆς
καὶ μόνο ἐμένα στὴν καρδιά νυχτόσημα φουντώνει
προαίσθηση βασιόμοιρη, κάποιος στυγερῆς πνοῆς.

Καὶ τοῦτο γιατί δὲ μάθαμε νὰ εἰμυστε καὶ στὴ λύπη μας εὐγενεῖς.

ΔΗΜΟΥ ΤΑΝΑΛΙΑ: «Τὸ φῶς πού καίει» — «Γράμματα», Ἐκδότης: Στέφανος Πάργας — Ἀλεξάνδρεια, 1922 — Δρχ. 7.

Τὸ γεγονός, ὅτι ὁ κ. Δημὸς Τανάλιας, ποιητὴς ἀπὸ τοὺς καλύτερους μας καὶ διανοούμενος ἀπὸ τοὺς πιὸ εὐρημα γνωστοὺς, ἔδωκε νέο βιβλίο του, ἔπειτ' ἀπὸ τόσων ἐτῶν σιωπῆς, εἶναι αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ εὐχάριστο κ' ἐνθαρρυντικὸ γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν Νεοελληνικῶν γραμμάτων. Τώρα τὸ ζήτημα, ἀν τὸ νέο αὐτὸ βιβλίο τοῦ κ. Τανάλιας εἶναι ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶναι, εἶναι κάτι ἀπόλυτα ξεχωριστό, πού δὲν πρέπει κατὰ κανὲν τρόπο νὰ συνδεθῆι μὲ τὸ γεγονός, πού σημειώνουμε πάρα πάνου. Ἄλλως: τε δὲ διατάζουμε νὰ ὁμολογήσομε, πὼς «Τὸ φῶς πού καίει» δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα, πού μπορεῖ νὰ τὰ διαβάσει κανεὶς ἐπιπόλαια καὶ νὰ τὰ περάσει κἀνοντας ἕνα μορφασμὸ ἀπλῆς εὐκρέσκειας ἢ δυσκρέσκειας. Ἀντίθετα, εἶν' ἀπὸ τὰ ἔργα, πού ζυπνοῦν τὴ νόηση καὶ κεντρίζουν τὸν στοχασμὸ, πού θέλουν μελέτη προσεκτικὴ, πού ἔχουν ἀνάγκη ἀκόμα ἀπὸ ἀναγνώστες συνειθισμένους στὸ διάβασμα ἔργων «μὲ θέση» κ' ἐξοικειωμένους ὁπωσδήποτε μὲ τὴν παρακολούθησιν τῶν ἰδεολογικῶν, τῶν φιλοσοφικῶν ρευμάτων κατ' ἐποχῆς.

«Τὸ φῶς πού καίει» εἶν' ἕνα ἔργο μεγάλης φιλοσοφικῆς πνοῆς καὶ ἱκανῆς ἰδεολογικῆς ἀξίας. Ἄλλὰ εἶναι κ' ἕνα ἄρτιο ἔργο τέχνης; Μοιραῖα φτάνουμε στὸ μεγάλο ἐρώτημα: τί πρέπει νὰ τίθεται «ἐν μείζονι μοίρᾳ» στὰ ἔργα τέχνης, ἡ οὐσία ἢ ἡ μορφή; Τὰ ἔργα τέχνης πὼς πρέπει νὰ κρίνονται; ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ περιεχομένου των, τῆς ιδέας τὴν ὁποῖαν ἐκφράζουν ἢ ἀπὸ τὴν ἀποψη τοῦ τρόπου κατὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἰδέα αὐτὴ ἐκφράζεται μὲς σ' αὐτὰ; Δὲν ἔχω καμμιά ὀρεξη, γαμίζοντας ἀνόητα τὸ πιθάρι τῶν Δαναῶν, νὰ ξαναζητήσω τὸ πολυσυζητημένο αὐτὸ ζήτημα, πού ἀπετέλεσε τόσον καιρὸ κι ἀποτελεῖ ἀκόμα τὸ πεδίο ἐνὸς τραχύτατου, κ' αἰματηρότατου πῆγαν νὰ πῶ, ἀγῶνα μεταξὺ συγγραφέων, κριτικῶν, διανοουμένων, αἰσθητικῶν, κοινωνιολόγων, καλλιτεχνῶν καὶ δὲν ξαίρω τί ἄλλον. Ἡ γνώμη μου εἶναι, ὅτι τέχνη πρὸ παντός σημαίνει μορφή. Κι ὅτι ὅπως ἀπὸ τὸν ἐπιστήμονα ζητοῦμε τὴν ἀλήθεια τοῦ γεγονότος καὶ τὴν ὀρθότητα τοῦ συλλογισμοῦ, ἔτσι ἀπὸ τὸν καλλιτέχνη πρέπει νὰ ζητοῦμε τὴν ἐντέλεια τῆς μορφῆς, κύριο καὶ μοναδικὸ σκοπὸ τῆς τέχνης.

Ἀπὸ τὸ *point de vue* αὐτὸ τὸ βιβλίο τοῦ κ. Τανάλιας εἶναι ἐλαττωματικὸ. Ὁ ποιητὴς γράφοντας πρόζα, φαίνεται πὼς κατατρώχεται ἀπὸ τὸν παιδιᾶτικο φόβο, μήπως ἀπιστήσῃ στὸν ψυχασμὸ. Ἐτσι, καταστρέφοντας μὴν ὠραία περιόδο, μεταχειρίζεται τὴν οἰκτροτάτη λέξη «ἐγδικιέται», ἀκαλαίσθητο κατασκευασμὸς τῆς τυραννικῆς θεωρίας περιγλωσσικῆς ὁμοιομορφίας. Ἡ γράφει σ' ἕνα ὄρισμένο σημειο: «Κι οἱ αἰσθητές μου σὰν πνέμα νογᾶν καὶ κρῖλουν». Ἡ φωνάζει μελοδραματικὰ:

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Δὲν καταλαβαίνω αὐτὴ τὴ λογικὴ. Πὼς μπορεῖ νὰ σώσει τοὺς φονιάδες τοῦ θεοῦ ὁ φόνος... Πὼς μπορεῖ ὁ κλώνος

τῆς ἀδικίας νάχει καρπὸ τὴ δικαιοσύνη!

Γράφοντας στίχους, λητμονεῖ, πὼς ἡ ποίησις εἶναι τὸ εὐγενέστερο κ' ἐντελέστερο ἄνθος τοῦ ἀνθρώπινου λόγου, καὶ πὼς ὅ,τι δῆποτε κι ἂν ἐκφράζει, πρέπει νὰ μὴ σέρνει ποτὲ στὴ λάσπη τοῦ δρόμου τὴν ἡγεμονικὴ πορφύρα τῆς. Σημειώνω μερικὸς στίχους ἀπὸ τὸ τραγούδι τῆς «Πόρνης»:

... ἡ γάμπα ἐτούτη μου, ἀλαφρού,
φιλόλιγη κι ἀπρηχυμένη
γλυκεῖα στὸ γγίξιμο σὰν τὸ κορμί τοῦ γλάρου
ὡσὰν θαμπὸ συντέρι ἡ κόκκινη σκουριά σιδέρου.

Ὁφείλω ὁμως νὰ ὁμολογήσω πὼς μὲς σ' «Τὸ φῶς πού καίει» ὑπάρχουν καὶ κομμάτια ποιητικὰ, πού δὲ φοβούνται καμμιά σύγκριση καὶ στίχοι ἐπιγραμματικοί, πού ἀξίζουν νὰ μείνουν γιὰ πάντα μὲς στὴ νέα μας Γραμματεία.

Τέλος σημειώνω κι ἕνα μικρὸ πεζὸ ἀπόσπασμα, πού δὲ θὰ δίσταζε νὰ τὸ υπογράψῃ κι ὁ *Oscar Wilde*:

ΠΡΟΜΗΘΕΑΣ

Ὅταν ἔριχνες τὰ δίχτυα στὴ θάλασσα τὴ νύχτα μὲ τὸ φεγγάρι ἢ μὲ τὴν ἀστροφεγγιὰ καὶ τὰ σήκωνες τὴν αὐγὴ μὲ τὴ γαλανὴν ἄχνα πάνω στὰ τριανταφυλλιά νερά, τὰ χεῖλῃ σου δὲν τραγουδοῦσαν;

ΙΗΣΟΥΣ

Τὰ χεῖλῃ μου προσευχόντανε πάντα...

I. Μ. Π.

ΓΙΑΝΝΗ ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ: «Ἡ «θεατρίνα», ἐλαφρὸν δράμα εἰς τρεῖς πράξεις — Τύποις: «Ἀγκύρας» — Θεσσαλονίκη.

Ν. Δ. ΠΕΡΙΒΟΛΑΡΑΚΗ: «Φῶς, φωνὲς καὶ μῦθα». Ποιητικαὶ συνθέσεις — Ἀθήναι.

ΑΘΑΝ. Γ. ΚΥΡΙΑΖΗ: «Ἡ καρδιά μὲ τὰ φίδια», — Ἐκδοσις «Παντογνώστη» — Ἀθήνα, 1922 -- Δρχ. 15. (Θὰ γράψουμε στὸ ἐρχόμενο φύλλο).

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΣΠΑΤΑΛΑ: «Ἰτιές καὶ δάφνες» — Ἐκδοτικὸς οἶκος «Ἀθηνα» Α. Ι. Ράλλη. — Ἀθήναι, ὁδὸς Εὐριπίδου 6, 1923. — Δρχ. 5. (Θὰ γράψουμε στὸ ἐρχόμενο φύλλο).

ΚΩΣΤΗ ΜΗΑΣΤΟΥΝΟΠΟΥΛΟΥ: «Τὸ μοντέλλο», δράμα σὲ μέρη τρία. — Ἀθήναι, ἐκ τοῦ βιβλιοπωλείου Ζηκάκη, Πεσματζίδου — Πανεπιστημίου, 1922. — Τιμᾶται Δρχ. 8. (Θὰ γράψουμε στὸ ἐρχόμενο φύλλο).

ERRATA

Στὸ προηγούμενο φύλλο καὶ στὴ σελίδα 82 (στήλη 1) νὰ διορθωθῆι ὁ δεύτερος στίχος τοῦ *Tasso* ἔτσι:

Della vita mortale il fiore e 'l verde, καὶ στὴ σελίδα 87 (στήλη 6', σειρὰ 7η) ἡ λέξη «ἀντικειμώτερη» νὰ γίνῃ: «ἀντικειμενικώτερη».

1) Ὁ κ. Τανάλιας θρῖζει μὲς «Τὸ φῶς πού καίει» τὴ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιά» καὶ «Τὸ πάσχα τῶν Ἑλλήνων». Σχετικὰ μὲ τὴν πρώτη, τὸν παρακαλῶ νὰ ξαναδιαβάσῃ τὸν ἐντέκατο λόγο τῆς. Ὁ Φτωχολέοντας, πού δραματίζεται ἀναστημένο καὶ νικητὴ ὁ Παλαμᾶς δὲν εἶναι παρὰ «τῆς ἀργατιῆς ὁ βασιλιάς, τῆς φτώχειας ὁ πατέρας» πρῶσω συμπαθέστατο, ἀναμφίβολα, στὸν κ. Τανάλια.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

— Τη Δευτέρα, 26 του περασμένου μηνός, παιχτήκανε για πρώτη φορά στο Βασιλικό θέατρο από το θέατρο του Ώδελφου Αθηνών «Οί πανουργίες του Σκαπέν» του Μολιέρου, με Σκαπέν τόν κ. Ο. Κοντογιάννη. Ο κ. Κοντογιάννης, που από καιρό έχει κηρυχθεί με τη μελέτη του Μολιερικού θεάτρου, και που αναμφίβολα, είναι σήμερα ο σοβαρώτερος και καλύτερος έρμηνευτής του Μολιέρου στην Ελλάδα, διέπλεσε ένα τύπον εξαιρετικά επιτυχημένο και δυνατό. Χωρίς να κατεδάσει την Μολιερική κωμωδία στο ταπεινό επίπεδο της φάρσας, όπως κάνουν οι περισσότεροι μας ηθοποιοί, ξεσκέπασε δε γελοίο υπάρχει μέζ' στο Σκαπέν και σύγχρονα του έδωσε το σοβαρό τόνο της ύψιλης κωμωδίας, μ' ένα παίξιμο, που θα μπορούσε κανείς να το ονομάσει «επιστημονικό».

— Στο τελευταίο τεύχος της «Κριτικής επιθεωρήσεως των ιδεών και των βιβλίων» του Παρισίου, ο κ. Xavier de Couville, τακτικός θεατρικός κριτικός του περιοδικού, αφιερώνει αρκετές σελίδες στην ανάλυση της «Ιουδήθ» του Bernstein, που ανεβάστηκε πρό λίγου καιρού στο Gymnase. Γενικά βρίσκει το έργο πολύ τολμηρό και την προσπάθεια του Bernstein να δώσει ένα πιο ανθρώπινο τόνο στη παλιά αυτή τραγωδία ως αποτυχημένη από ώρισμένες απόψεις. Δεν παραλείπει όμως να όμολογήσει, πως και στο τελευταίο του αυτό έργο ο Bernstein δε δείχνεται άδókιμος ή άδέξιος συγγραφέας.

— Ακόμα πρέπει να σημειωθεί το ανέβασμα στο «Théâtre de l'Atelier» του περίφημου έργου του Κάλντερον «Ο όλος είναι όνειρο».

ΟΙ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

— Τόν περασμένο μήνα γινήκανε στην αίθουσα του Έλληνικού Ώδελφου τρεις διαλέξεις της «Φοιτητικής Συντροφιάς» από τόν κ. Δ. Γληνό με θέμα την «Κρίση του δημοτικισμού». Στις όμιλεις του αυτές ο κ. Γληνός χτύπησε με πολύ σοβαρά και λογικά επιχειρήματα τη διπλή κρίση, που πέρασε και που περνά ο δημοτικισμός, προερχόμενη αφ' ενός από μέρος του έπληθους κράτους και αφ' άλλου από την ολιγοπαισία ή την άμελεια των διανοουμένων, λογίων και επιστημόνων δημοτικιστών. Ακόμα μίλησε με πολύ ένθουσιασμό για τους νέους δρόμους, που πρέπει ν' ακολουθήσει ο δημοτικισμός, για την καθιέρωσή του στην επιστήμη και τη ρητορεία και εκήρυξε το ευαγγέλιο της γλωσσικής όμοιομορφίας. Τέλος χτύπησε τις νέες μας ποιητικές όρμες και τάσεις και μεταχειρίστηκε λόγια για τους νέους μας ποιητές, που με πολλή μας λύπη τ' άκουσαμε και που τα θεωρούμε όπωσδήποτε άδάσιμα κ' υπερβολικά.

— Έξ άλλου εξακολούθησαν τόν περασμένο μήνα κανονικά οι Κθριακάτικες άπογευματινές συγκεντρώσεις της

«Φοιτ. Συντροφιάς». Σε μια από αυτές κάποιος άπολιτιστος και ώρισμένως άμελέτητος νέος μεταχειρίστηκε πολύ άσχημα τη νέα μας ποίηση, χτυπώντας άλύπητα δε, όμορφότερο έχει να δείξει, για το λόγο, ότι δεν εμπνέεται από το έργο του Σολωμού και δεν ακολουθεί το δρόμο, που άνοιξε ο τραγουδιστής της Έλληνικής Έλευθερίας. Μ' όλο το σεβασμό, που αισθανόμαστε προς το έργο του Σολωμού, όμολογούμε, ότι τέτοια στενοκεφαλιά κταντά στην εποχή μας άκατανόητη.

— Την Κυριακή 19 Δεβρίου το άπομεσήμερο γιορταστήκανε στην αίθουσα του Έλληνικού Ώδελφου τα είκοσάχρονα, του «Νουμά» με όμιλητές τόν κ. Γκόλφη, τόν κ. Παρορίτη, τόν κ. Χάρη και τους τρεις Ταγκόπουλους (πατέρα, κόρη και γυιό). Ο κ. Παλαμάς δε μπόρεσε να λάβει μέρος, όπως είχεν άναγγελλεί, στην έορτή. Έτοίμασε όμως μια σύντομη όμιλία, που τη διάβασε ο κ. Χ. Γανιάρης.

Η ΞΕΝΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

— Από τα ποιητικά βιβλία, που εκδοθήκανε τόν τελευταίο καιρό στο Παρίσι άξίζει να σημειωθούν κ' έδω τα «Recifs au soleil» του André Fontainas, όμορφα και άρμονικά τραγούδια, που παρουσιάζουν όμως άρκετες επιδράσεις από το Mallarmé και το Verlaine ίσαμε το Verhaeren και τόν Merill — την «Παιδική καρδιά» του Jean Sarmant, ενός πρόωρα ώριμωμένου ανθρώπου, που πέρασε τόν καιρό του ταξιδεύοντάς, μελετώντας και σκεπτόμενος — τους λεπτότατους, μουσικούς στίχους του Paul Souchon, που δημοσιευτήκανε με τόν τίτλο «Οί καημοί του μεγάλου νησιού» — και «Τό γαλήνιο πρόσωπο» του René Maran, του γνωστού συγγραφέως του μυθιστορήματος «Batouala».

— Από τα βιβλία που αναφέρονται στην ιστορία και την κριτική της τέχνης μνημονεύουμε τις «Αναμνήσεις για τόν Casin και τόν Albert Lechal» του Henri Malo, γραμμένες με γούστο και με αισθημα, μ' ελάχιστες χρονολογίες, λίγες βιογραφικές σημειώσεις και περισσότερες παρατηρήσεις κριτικές και τους «Μερικούς σύγχρονους ζωγράφους» του Georges Turpin άρθρα, δημοσιευμένα έδω κ' εκεί που μαζευτήκανε σ' ένα τόμο πλουτισμένο με διαγράμματα και με σχέδια.

— «Τό τραγούδι του Ρολάνδου» ξαναβγήκε μεταφρασμένο από τόν κ. Joseph Bédier, το γνωστό μελετητή της μεσαιωνικής Ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, κατά το κείμενο της Όξφόρδης. Ο κ. Bédier, κατά την έκδοση του όποιου μεταφράστηκε στην Ελλάδα «Τό μυθιστόρημα του Τριστάνου και της Ιζόλδης», προτάσει της νέας αυτής έκδόσεως του «Τραγουδιού του Ρολάνδου» μιάν εισαγωγή υποδειγματική για την κριτική της άξια και το τεχνικότατο ύφος της.

LA MUSE

PUBLICATION MENSUELLE: BELLES LETTRES-BEAUX ARTS-THEATRE-CRITIQUE
8, RUE PRAXITILE 8 - ATHENES - GRECE - ABONN. ETRANGER FR. 30

ΤΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Δάβαμε τούτο το μήνα τα περιοδικά :

«Ο ΦΑΡΟΣ». — Μηνιαίο φιλολογικόν περιοδικόν εκδιδόμενον υπό του φιλολογικού συλλόγου «Αναγέννησις» — Διευθύνεται υπό συντακτικής επιτροπής — Βόλος — Διευθυντής: Σύλλογον «Αναγέννησις», Περιοδικόν «Φάρος».

«ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ». — Μηνιαίο περιοδικό διευθυνόμενον από συντροφία συνεργατών — Θεσσαλονίκη — Γραφεία: Όδός Έγνατίας 351 — Τιμή φύλλου δραχ. 1.

«ΚΟΙΝΟΤΗΣ». — Έβδομαδιαία πολιτική επιθεώρησις — Διευθυντής: Ν. Μελούχος — Γραφεία: Μητροπόλεως 44 — Αθήναι — Τιμή φύλλου δραχ. 1.

«ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ». — Μηνιαίον περιοδικόν — Διευθύντρια: Εύγενία Ζωγράφου — Αθήναι, Όδός Μενάνδρου 83 — Τιμή έκαστου τεύχους δραχ. 1,50.

«ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ». — Παιδικό περιοδικό — Ιδιοκτήτης — Διευθυντής: Αρ. Ι. Ράλλης — Αθήναι, Όδός Εύριπίδου άριθ. 6 — Τιμή φύλλου δραχ. 1,20.

«ΕΣΠΕΡΟΣ». — Μηνιαίο φιλολογικόν περιοδικόν — Ιδρυτής: Γιάννης Μπαρούνας, Βελ. Φρέρης — Σύρα — Τό φύλλο δραχ. 2.

«ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΤΩΝ ΝΕΩΝ». — Έβδομαδιαία κοινωνική και φιλολογική — Διευθυντής: Χ. Λεβάντας — Πειραιεύς — Όδός Σωτείρας 12 — Τιμή φύλλου λεπ. 50.

«Η ΝΕΟΛΑΙΑ». — Δεκαπενθήμερο περιοδικόν των νέων — Όργανο της Έλλην. Κομμουνιστικής Νεολαίας. — Προσωρινά Γραφεία: Εύριπίδου 14 — Αθήνα.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΗΣ "ΜΟΥΣΑΣ,"

- ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ: Ηλιάδης και Σώμος (Λεωφ. Σωκράτους).
: Χ. Παπαδάκης (Όδός Κολοκοτρώνη).
- ΣΥΡΟΣ: Φ. Καλουτάς.
- ΛΑΡΙΣΣΑ: Άδελφοί Παπακωνσταντίνου.
- ΧΙΟΣ: Περικλής Ιατρούδης (Όδός Μητροπόλεως).
- ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ: Γ. Βαφόπουλος (Όδός Άκριτα 3).
: Π. Θ. Παυλίδης (Βουλγαροκτόνου 1).
- ΚΩΝΠΟΛΙΣ: Π. Ακρίκας (Boulevard Eski Boiboda,
94 — Galata).
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ: Στέφανός Πάργας (B. P. 1146).

«Ο ΦΑΡΟΣ». — Δεκαήμερον φιλολογικόν περιοδικόν. — Έκδόται: Ν. Μεταξάς, Μ. Κωβάτος και Σια. — Γραφεία: όδός Σίντι Μιτουάλι άριθ. 30 — Αλεξάνδρεια (Αίγυπτος).

«ΠΕΙΡΑΪΚΟΣ ΕΣΠΕΡΟΣ». — Μηνιαίον φιλολογικόν περιοδικόν εκδιδόμενον υπό του όμίλου «Ένωσις». — Πειραιεύς, όδός Φραγκιάδων 11. — Τό φύλλον δραχμή 1.

«ΟΡΦΕΥΣ». — Δεκαπενθήμερος φιλολογική και επιστημονική επιθεώρησις εκδιδόμενη υπό ένώσεως επιστημόνων και λογοτεχνών. — Διευθυντής επί της ύλης: Πίπης Δ. Μαρτίνης. — Κέρκυρα — Τό κάθε φύλλο μία δραχ.

«ΝΕΟΝ ΦΩΣ». — Μηνιαίον περιοδικόν. Περίοδος Β'. τεύχος 1. — Ταχυμική δ'οις: Νέον Φως, Αθήνας.

«LA REVUE CRITIQUE DES IDEES ET DES LIVRES». — Chaque mois en un volume de 64 pages in 8o demi-colombier — Directeur: Jean Rivain — Abb. étr. Frs 32. — 37, Rue Bonaparte, 37, Paris VIe.

«LA REVUE DE L'ÉPOQUE». — Publication mensuelle illustrée d'expression et d'étude des idées, des arts et des lettres. Directeur littéraire: Marcello Fabri. — Rue Bonaparte 13, Paris VIe.

«L'EUROPA ORIENTALE». — Rivista mensile pubblicata a cura dell'istituto per l'Europa Orientale — Roma, Libreria di Cultura — Viale Giulio Cesare, 27 — Prezzo del fascicolo L. 3,00.

«ΕΟΝ» Revue initiatique. — Fondateur — Directeur D. K. Sémélas. — 22, Rue de la Tour d'Auvergne, Paris — Le numéro: un franc.

ΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΗΣ "ΜΟΥΣΑΣ,"

ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΕΤΟΥΣ

ΜΕ 200 ΠΥΚΝΟΤΥΠΩΜΕΝΑΣ ΔΙΣΤΗΛΟΥΣ ΣΕΛΙΔΑΣ ΕΚΑΣΤΟΣ, ΠΛΗΡΕΙΣ ΕΚΛΕΚΤΗΣ ΠΡΟΤΟΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΙΚΗΣ ΥΛΗΣ

ΠΡΟΣ ΔΡΑΧΜΑΣ 20 ΕΚΑΣΤΟΣ

ΑΠΟΣΤΕΛΛΟΝΤΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΟΙ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΩΝ ΤΕΛΩΝ, ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΜΒΑΖΟΝΤΑ ΤΟ ΑΝΤΙΤΙΜΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΝ: ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΜΟΥΣΑ» — ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ 8 — ΑΘΗΝΑΣ

“ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ,,

Ἀναγνωρισθεῖσα διὰ Β. Διατάγματος τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1917

ΕΔΡΑ ΕΝ ΠΕΙΡΑΙΕΙ: ὁδὸς Ναυαρίνου 1

ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΠΥΡΟΣ - ΘΑΛΑΣΣΗΣ - ΠΟΛΕΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΑΧΜΑΣ 3,000,000

ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΝ ΔΡΑΧΜΑΣ 900,000

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ ΜΑΝΟΥΣΗΣ & ΓΙΑΛΙΣΤΡΑΣ

Ἀριθ. Τηλεφ. ἐν Πειραιεῖ 1 - 94 (ὁδὸς Ναυαρίνου 1)

» » ἐν Ἀθήναις 5 - 35 (Στοὰ Ραζῆ) ὁδὸς Σοφοκλέους

“ΒΟΤΡΥΣ,,

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΓΑΙΡΙΑ ΟΙΝΩΝ ΚΑΙ ΟΙΝΟΠΝΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΙΚΟΝ ΠΡΑΤΗΡΙΟΝ: ΕΝΑΝΤΙ ΧΡΗΜΑΤΙΣΤΗΡΙΟΥ

**ΟΙΝΟΙ
ΣΥΜΑ**

ΛΕΥΚΟΙ — ΕΡΥΘΡΟΙ
ΓΛΥΚΕΙΣ

**ΟΙΝΟΙ
ΕΜΦΙΑΛΩΜΕΝΟΙ**

Ἐπιτραπέζιοι — Ἐπιδόρπιοι
Ὁρεκτικοὶ — Τονωτικοὶ

ΒΕΡΜΟΥΤ

(Ἐκ φυσικοῦ
μοσχάτου Οἴνου)

ΚΟΝΙΑΚ “ΒΟΤΡΥΣ,,

ΠΑΛΑΙΟΝ ΑΠΟΣΤΑΓΜΑ ΟΙΝΟΥ

ΑΠΑΡΑΜΙΛΛΟΝ

ΠΩΛΟΥΝΤΑΙ ΕΙΣ ΟΛΑ ΤΑ ΚΕΝΤΡΑ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΕΩΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΡΧ. 48,000,000

Ἀγοραπωλησία Συναλλάγματος ἐπὶ τοῦ Ἐξωτερικοῦ
Πιστώσεις ἐναντι Φορτωτικῶν
Προεξοφλήσεις καὶ Εἰσπράξεις Γραμματίων
Πιστωτικά Ἐπιστολαὶ καὶ Ἐντολαὶ Πληρωμῶν
Χρηματιστικά Ἐντολαὶ
Χρεώγραφα πρὸς φύλαξιν καὶ εἰσπράξεις τοκομεριδίων
Ἐνοκίσεις Χρηματοκιβωτίων
Καταθέσεις ὕψους καὶ ἐπὶ προθεσμία
Ταμιευτήριον ἐπὶ τόκῳ 4% ἐτησίως.

ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ Δ. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ

ΟΠΛΕΜΠΟΡΟΣ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ ΙΔΡΥΘΕΝ Τῶ 1833

Ὁδὸς Ἐρμού 122 ΑΘΗΝΑΙ

Τηλ. Καταστήματος 226, Οἰκίας 239

ΠΛΟΥΣΙΑ ΣΥΛΛΟΓΗ

ΟΠΛΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΤΡΟΦΩΝ ΠΑΝΤΟΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ,
ΦΥΣΙΓΓΙΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ ΚΑΙ ΑΜΕΡΙΚΗΣ